

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi Ahvenanmaan itsehallintolakia. Tärkeimmät muutosehdotukset koskevat Ahvenanmaan maakunnan osallistumista Euroopan unionissa tehtävien päätösten valmisteluprosessiin kansallisella tasolla ja EU:n piirissä.

Ehdotuksen mukaan säännöksiä maakunnan osallistumisesta Euroopan unionia koskevaan päätöksentekoon täsmennettäisiin Suomen EU-jäsenyyden aikana saatujen kokemusten perusteella. Ehdotusten tarkoituksena on maakunnan vaikutusvallan turvaaminen asioissa, jotka itsehallintolain mukaan kuuluvat maakunnan toimivaltaan. Lakiehdotuksessa korostetaan myös valtakunnan ja maakunnan viranomaisten velvollisuutta neuvotella keskenään siten, että Suomi mahdollisuuksien mukaan voisi esittää yhteisen kannan. Tilanteissa, joissa maakunnan ja valtakunnan kantoja ei voida sovittaa yhteen, Suomen olisi maakunnan pyynnöstä EU:n piirissä tapahtuvassa valmistelussa tiedotettava myös maakunnan kannasta.

Myös EU:ssa tehtyjä päätöksiä täytäntöönpannaessa valtakunnan ja maakunnan olisi neuvoteltava keskenään esimerkiksi tilanteissa, joissa valtakunnassa ja maakunnassa tehtävät päätökset ovat toisistaan riippuvaiset tai voivat vaikuttaa toisiinsa.

Esitykseen sisältyy lisäksi ehdotus mahdollisuudesta poikkeuksellisesti saattaa niin sanotut budjettilait voimaan heti maakuntapäivien hyväksytyä ne.

Esitys sisältää myös muutoksia, joiden tarkoitus on saattaa itsehallintolaki lakiteknisesti yhteensopivaksi perustuslain ja muun uuden lainsäädännön kanssa.

Ruotsinkielinen nimitys ”Ålands landskapsstyrelse” ehdotetaan muutettavaksi muotoon ”Ålands landskapsregering”, koska maakuntien liitot ovat ottaneet käyttöön nimityksen ”landskapsstyrelse”. Suomenkielinen nimitys olisi ”maakunnan hallitus”.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYSLUETTELO.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	3
1. Nykytila.....	3
2. Muutosehdotukset ja lakiehdotuksen valmistelussa esillä olleita kysymyksiä.....	3
2.1. Nimitys ”Ahvenanmaan maakuntahallitus”.....	3
2.2. Maakuntalakien säätäminen ja maakunta-asetusten antaminen.....	4
Maakuntalain voimaantulo ja julkaiseminen.....	4
Tarve saattaa eräät maakuntalait voimaan kiireellisessä järjestyksessä.....	4
Lainsäädäntövalvonta.....	5
Maakunta-asetukset.....	6
2.3. Euroopan unionin asiat.....	6
Maakunnan osallistuminen päätöksentekoon.....	6
Maakunnan vastuu yhteisön oikeuden täytäntöönpanosta.....	7
2.4. Kansainvälisten sopimusten voimaansaattamista koskeva säätämisyjärjestys.....	9
2.5. Valitustie hallintolainkäytössä.....	9
2.6. Muut muutosehdotukset.....	10
3. Esityksen vaikutukset.....	10
4. Asian valmistelu.....	10
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	13
1. Lakiehdotuksen perustelut.....	13
3 luku. Maakuntapäivät ja maakunnan hallitus.....	13
9 luku. Kansainväliset velvoitteet.....	17
9 a luku. Euroopan unionin asiat.....	17
11 luku. Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset.....	24
2. Tarkemmat säännökset ja määräykset.....	24
3. Voimaantulo.....	24
4. Säätämisyjärjestys.....	24
LAKIEHDOTUKSET.....	25
Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamisesta.....	25
LIITE.....	32
RINNAKKAISTEKSTI.....	32
Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamisesta.....	32

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

Voimassa oleva Ahvenanmaan itsehallintolaki (1144/1991) tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 1993. Lakia on sittemmin muutettu kolme kertaa. Ensimmäinen muutos vuodelta 1994 johtui Suomen liittymisestä Euroopan unioniin. Tuolloin lakiin lisättiin muun muassa säännökset Ahvenanmaan maakunnan osallistumisesta EU-asioiden valmisteluun.

Toisella muutoksella vuodelta 1996 tehtiin mahdolliseksi niin sanotun nettobudjetoinnin soveltamisen maakunnassa. Samalla tarkistettiin valtakunnan ja maakunnan välistä toimivallanjakoa eläkkeitä ja oppisopimusta koskevissa asioissa.

Kolmas muutos vuodelta 2000 tehtiin itsehallintolain saattamiseksi yhteensopivaksi Suomen uuden perustuslain kanssa, joka tuli voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2000. Muutokset koskivat säännöksiä presidentin päätöksenteosta maakunnan itsehallintoa koskevissa asioissa, kansainvälisten sopimusten hyväksymismenettelystä, itsehallintolain muuttamisesta ja selittämisestä sekä perustuslain selittämisestä.

Nykyinen itsehallintolaki on pääosin toiminut hyvin. Myös ne päätöksentekoa EU-asioissa koskevat säännökset, jotka tulivat voimaan 1 päivänä tammikuuta 1995, ovat osoittautuneet melko onnistuneiksi. Maakunnan asema päätöksentekoprosessissa ei kuitenkaan ole kaikilta osin selkeä, ja maakunnan edustajat ovat eri yhteyksissä tuoneet esille, että maakunnalla ei ole riittäviä mahdollisuuksia vaikuttaa päätöksentekoon asioissa, jotka itsehallintolain mukaan kuuluvat maakunnan toimivaltaan. Maakunta on myös kiinnittänyt huomiota toimivallan jakautumista hallintoasioissa koskeviin ongelmiin asioissa, joissa on kysymys EU-tasolla tehtyjen

päätösten kansallisesta täytäntöönpanosta. Itsehallintolain mukaista toimivaltaa tulisi turvata niissäkin tapauksissa, joissa jäsenvaltiossa saa olla ainoastaan yksi täytäntöönpanosta huolehtiva hallintoviranomainen.

Uuden perustuslain voimaantulon yhteydessä itsehallintolakia muutettiin vain siltä osin kuin muutokset olivat aivan välttämättömiä. Muut perustuslaista johtuvat muutostarpeet saivat odottaa. Nyt kun uusi perustuslaki on ollut voimassa, eräitä itsehallintolain säännöksiä on syytä muuttaa siten, että itsehallintolaissa käytetyt ilmaisut yleensä vastaisivat perustuslaissa käytettyjä. Myös eräitä maakuntalakien ja maakunta-asetusten antamista koskevia perustavaa laatua olevia säännöksiä on syytä tarkistaa.

Edellä mainittujen seikkojen lisäksi esille on noussut tarpeita eri syistä muuttaa itsehallintolain yksittäisiä säännöksiä.

2. Muutosehdotukset ja lakiehdotuksen valmistelussa esillä olleita kysymyksiä

2.1. Nimitys ”Ahvenanmaan maakuntahallitus”

Itsehallintolain 3 §:n 2 momentin mukaan maakunnan yleinen johto ja hallinto kuuluvat Ahvenanmaan maakuntahallitukselle ja sen alaisille viranomaisille. Maakuntahallitus hoitaa maakunnassa monia sellaisia tehtäviä, jotka Suomessa muutoin kuuluvat valtioneuvostolle.

Nimitys maakuntahallitus on nyttemmin otettu maakuntien liitoissa käyttöön niiden hallintoelinten nimenä. Tämä on aiheuttanut sekaannusta ja väärinkäsityksiä. Ahvenanmaan maakuntahallitusta on luultu jonkin maakunnan liiton hallintoelimeksi. Tästä syystä on syntynyt tarve ottaa käyttöön uusi nimitys. Ehdotuksen mukaan uusi

nimitys olisi ruotsiksi ”Ålands landskapsregering”. Jotta sitä ei sekoitettaisi Suomen hallitukseen, käytettäisiin yhteen kirjoitettua muotoa ”landskapsregering”. Sanalle ”landskapsregering” ei liene vastineita ruotsin kielessä. Ruotsissa ei ole itsehallinnollisia elimiä, jotka vastaisivat Ahvenanmaan maakuntahallitusta. Saksassa osavaltioiden hallituksista käytetään nimitystä ”Landesregierung”. Kielellisesti voisi siten olla perusteltua luoda ruotsin kieleen uusi nimitys, joka kuvaisi maakunnan hallituksen tehtäviä ja jota ei sekoitettaisi maakuntien liittojen toimielimiin. Suomenkielinen nimitys olisi ”maakunnan hallitus”.

Itsehallintolakiin ei sisälly säännöksiä siitä, mitä virallista nimikettä maakuntahallituksen jäsenistä tulisi käyttää. Maakuntahallituksen nimen muuttaminen maakunnan hallitukseksi ei merkitse sitä, että jäseniä virallisesti kutsuttaisiin ministereiksi, koska tämä nimitys on perustuslain 60 §:ssä varattu valtioneuvoston jäsenille.

2.2. Maakuntalakien säätäminen ja maakunta-asetusten antaminen

Maakuntalain voimaantulo ja julkaiseminen

Itsehallintolaissa ei ole säännöstä maakuntalakien julkaisemista. Lakiin ehdotetaan sen vuoksi otettavaksi säännös, jonka mukaan maakuntalaki ei voisi tulla voimaan ennen kuin se on julkaistu. Säännös vastaa Ahvenanmaan säädöskokoelmasta annetun maakuntalain (ÅFS 112/1993) ja perustuslain säännöksiä. Maakuntalakien osalta itsehallintolakia on pidettävä tämän luonteeltaan perustuslaillisen sääntelyn oikeana säädöstasona.

Tarve saattaa eräät maakuntalait voimaan kiireellisessä järjestyksessä

Maakunnassa on toivottu ja pidetty tärkeänä sitä, että eräät maakuntalait voitaisiin saattaa voimaan jo ennen kuin presidentti on tehnyt päätöksensä veto-oikeuden käyttämisestä. Tämä tarve nopeuttaa maakuntalakien

voimaantuloa koskee lähinnä niin kutsuttuja budjettilakeja, mutta maakuntahallitus on pitänyt tärkeänä, että tarpeen vaatiessa myös yhteisön oikeuden täytäntöönpanemiseksi säädettävät maakuntalait sekä niin sanotut blankettilait eli lait, joilla maakunta saattaa valtakunnan lain voimaan maakunnassa, voisivat tulla voimaan heti niiden hyväksymisen jälkeen.

Esityksen valmistelun yhteydessä mahdollisena ratkaisuna harkittiin mahdollisuutta luopua kokonaan maakuntalakien ennakkovalvonnasta. Ennakkovalvonnasta luopuminen johtaisi kuitenkin siihen, että tuomioistuinten olisi tutkittava, vastaavatko maakuntalait itsehallintolakia eli onko maakuntapäivät pysyneet itsehallintolain mukaisen lainsäädäntövaltansa puitteissa. Tämä saattaisi vuorostaan johtaa oikeudelliseen epävarmuuteen — ei voisi luottaa siihen, että maakuntalakeja todella tulitaisiin soveltamaan. Maakuntalakien asema saattaisi kärsiä tästä. Esityksen valmistelun yhteydessä päädyttiin sen vuoksi siihen, että ennakkovalvonta tulisi säilyttää. Siten tuomioistuimet ja muut viranomaiset eivät voi asettaa maakuntalain velvoittavuutta kyseenalaiseksi muuten kuin perustuslain 106 §:ssä tarkoitetun lakien perustuslainmukaisuuden valvonnan yhteydessä. Perustuslain 106 §:n säännös perustuslain etusijasta koskee myös valtakunnan lakeja.

Maakuntalakien voimaantuloa voitaisiin nopeuttaa myös erilaisin käytännön toimin. Maakunnan lainvalmistelu tulisi mahdollisuuksien mukaan sovittaa yhteen maakuntapäivien istuntoaikataulujen kanssa, lausuntoja voitaisiin pyytää valmistelun aikaisemmassa vaiheessa ja julkaisemista Ahvenanmaan säädöskokoelmassa voitaisiin nopeuttaa. Maakuntahallitus voi nykyisinkin pyytää valtakunnan viranomaisilta neuvoja ja ohjeita EY-oikeudellisissa asioissa. Maakuntahallitus voi siten pyytää myös asianomaisilta ministeriöiltä EY-oikeuden tulkintaa koskevia lausuntoja, vaikka nämä lausunnot eivät tietenkään ole sitovia. Jos lausuntoa pyydetäisiin lainvalmistelun aikaisemmassa vaiheessa, voimaantuloakin voitaisiin nopeuttaa.

Nykyisestä lainsäädäntövalvonnasta aiheutuu

kuitenkin eräissä tapauksissa niin suuria ongelmia, että järjestelmää olisi syytä muuttaa siten, että maakuntalaki voitaisiin poikkeustapauksessa saattaa voimaan heti.

Maakunnan tulevan vuoden talousarvio laaditaan syksyllä ja talousarvioehdotus annetaan maakuntapäiville marraskuun alussa. Maakuntapäivät saa talousarvion käsittelyn päätökseen joulukuun lopussa. Usein niin kutsutut budjettilakiehdotukset, eli ehdotukset, jotka liittyvät budjetissa oleviin määrärahoihin, annetaan samanaikaisesti talousarvioehdotuksen kanssa. Näitä budjettilakeja tulisi yleensä soveltaa 1 päivästä tammikuuta lähtien. Koska talousarvio hyväksytään joulukuun lopulla ja budjettilait ovat riippuvaisia talousarvion lopullisesta sisällöstä, lainsäädäntövalvonta johtaa siihen, että budjettilait tulevat voimaan vasta myöhemmin keväällä. Niitä sovelletaan kuitenkin siirtymäsäännösten nojalla 1 päivästä tammikuuta lähtien siten, että toimet, jotka olisi pitänyt suorittaa lain voimaantuloa edeltävänä aikana, suoritetaan jälkikäteen lain tultua voimaan. Järjestelmästä johtuen maakuntalain säätämistä ei myöskään aina pidetä mahdollisena keinona, vaan yritetään ryhtyä muihin toimenpiteisiin ongelman välttämiseksi.

Edellä mainituista syistä ehdotetaan, että poikkeustapauksissa maakuntalaki olisi mahdollista saattaa voimaan jo ennen kuin presidentti on tehnyt päätöksen veto-oikeuden käyttämisestä. Jos presidentti myöhemmin päättäisi käyttää veto-oikeutta kokonaan tai osittain, maakuntalaki lakkaisi olemasta voimassa ja tätä koskeva ilmoitus otettaisiin Ahvenanmaan säädöskokoelmaan. Tämä ei kuitenkaan merkitsisi sitä, että väliin jäävän ajan oikeusvaikutukset peruuntuisivat. Jos esimerkiksi olisi myönnetty sosiaalisia etuuksia, vastaanottaja saisi pitää ne, eikä maakunnalla olisi oikeutta vaatia niitä takaisin.

Lainsäädäntövalvonta

Voimassa olevan itsehallintolain 19 §:n 2 momentin mukaan tasavallan presidentti voi, kun korkeimman oikeuden lausunto on

hankittu, määrätä maakuntalain raukeamaan, jos hän katsoo maakuntapäivien ylittäneen lainsäädäntövaltansa tai maakuntalain koskevan valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta. Itsehallintolaista ei selvästi käy ilmi, koskeeko lainsäädäntövalvonta myös niitä tapauksia, joissa maakuntalain katsotaan olevan ristiriidassa kansainvälisen sopimuksen määräyksen kanssa. Korkein oikeus on kuitenkin todennut, että kansainvälisten sopimusten määräykset, jotka koskevat maakuntapäivien toimivaltaan itsehallintolain mukaan kuuluvia asioita, rajoittavat maakunnan tosiallista toimivaltaa, jos maakuntapäivät on antanut suostumuksensa siihen, että sopimusmääräykset tulevat voimaan maakunnassa. Koska valtakunta kansainvälisen oikeuden mukaan vastaa siitä, että sopimusta noudatetaan myös maakunnassa, ja itsehallintolain mukaan myös muuten määrää suhteista ulkovaltoihin, sopimusvelvoitetta ei korkeimman oikeuden mukaan saa rikkoa maakuntalain hyväksymisellä. Korkein oikeus on siten todennut, että maakuntapäivien voidaan katsoa ylittäneen toimivaltansa, jos maakuntapäivät ryhtyy sellaisiin lainsäädäntötoimiin, jotka ovat maakunnassa voimaan saatetun kansainvälisen sopimuksen vastaisia. Korkeimman oikeuden mukaan on siis vallitsevan oikeustilan mukaista, että tasavallan presidentin tällaisissa tapauksissa tulee käyttää veto-oikeutta.

EU:n oikeusjärjestelmä perustuu siihen, että jäsenvaltiot panevat direktiivit täytäntöön sekä huolehtivat siitä, että kansallinen lainsäädäntö vastaa EY:n perussopimusten ja asetusten vaatimuksia. Ahvenanmaan maakunnassa kansallinen lainsäädäntövalta on jaettu maakunnan ja valtakunnan välillä siten kuin itsehallintolaissa säädetään. Maakunnan tulee siten osaltaan huolehtia siitä, että yhteisön oikeus pannaan täytäntöön asianmukaisella tavalla.

Korkein oikeus on lausuntokäytännössään katsonut, että tasavallan presidentin tulisi käyttää veto-oikeuttaan, jos maakuntalain todetaan olevan ristiriidassa yhteisön oikeuden kanssa esimerkiksi siten, että direktiivi on pantu täytäntöön virheellisesti. Veto-oikeutta ei sitä vastoin voida käyttää

sillä perusteella, että maakuntalaista puuttuu direktiivin täytäntöönpanoa varten tarvittavia säännöksiä.

Tätä esitystä valmisteltaessa valmisteltiin myös ehdotukset presidentin veto-oikeuden perusteita koskevien säännösten muuttamiseksi siltä osin kuin on kysymys maakuntalakien suhteesta kansainvälisten sopimusten ja EY:n säädösten asettamiin vaatimuksiin. Maakuntahallitus on kuitenkin esittänyt, että se ei tässä vaiheessa pidä toivottavana lainsäädäntövalvontaa koskevien säännösten muuttamista valmistelussa kaavaillulla tavalla.

Maakunta-asetukset

Uudella perustuslailla asetuksenantovaltaa koskevan sääntelyn perusteet on muutettu kokonaisuudessaan.

Tarkennettujen vaatimusten mukaan asetuksen antamiseksi on oltava yksilöity valtuutus. Asetuksenantovaltaa rajoittaa lisäksi perustuslain säännös, jonka mukaan lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan.

Esityksessä ehdotetaan, että itsehallintolain maakunta-asetuksia koskeva säännös muutetaan perustuslain periaatteita vastaavaksi. Ehdotuksella korostetaan, ettei maakunta-asetuksella saa säätää sellaisista asioista, jotka kuuluvat maakuntapäivien toimivaltaan. Itsehallintolakia on pidettävä tällaisten kysymysten sääntelyn oikeana säädöstasona.

2.3. Euroopan unionin asiat

Maakunnan osallistuminen päätöksentekoon

Kun Suomi liittyi Euroopan unionin jäseneksi ja Ahvenanmaan maakuntapäivät antoi suostumuksensa siihen, että EY:n perussopimuksia, siltä osin kuin ne koskevat itsehallintolain mukaan maakunnan toimivaltaan kuuluvia asioita, sovelletaan myös maakunnassa, tämä merkitsi siirtymistä osittain ylikansalliseen päätöksentekoon muun muassa siten, että lainsäädäntövaltaa eräiltä osin siirrettiin EU:n toimielimille.

EU:n rakenteesta oltu EU:n päättävissä

elimissä, Euroopan parlamenttia lukuun ottamatta, jäsenvaltioita edustavat yleensä jäsenvaltioiden hallitusten edustajat. Lisäksi EU kommunikoi yleensä ainoastaan hallitusten kanssa. Näistä syistä Suomen liittyessä EU:n jäseneksi oli tarpeellista ratkaista, miten Ahvenanmaan maakunta voisi osallistua päätöksentekomenettelyyn.

Tuolloin päädyttiin siihen, että maakunnalle tiedotetaan EU:ssa vireillä olevista asioista ja että maakunnalla on oikeus osallistua asian käsittelyyn, kun valtioneuvostossa valmistellaan Suomen EU-asioita koskevia kannanottoja. Maakunnalla on siten edustajansa valtioneuvoston EU-asioiden valmistelujaostoissa ja EU-asioiden komiteassa ja maaneuvoksella on myös oikeus osallistua EU-ministerivaliokuntaan, kun Ahvenanmaalle tärkeitä kysymyksiä käsitellään.

Käytännössä säännökset ovat toimineet melko hyvin ja monet esiin tulleista ongelmista on ratkaistu käytännön toimenpitein. On kuitenkin ollut epäselvää, missä määrin valtakunnan viranomaisten tulisi ottaa maakunnan näkökantoja huomioon ja miten pitäisi menetellä, kun maakunnan ja valtakunnan edut menevät ristiin. Tämän johdosta itsehallintolakia olisi tarpeellista täydentää valmistelumenettelyä koskevilla aikaisempaa yksityiskohtaisemmilla säännöksillä.

Ehdotuksen mukaan 9 a luku muutettaisiin kokonaisuudessaan. Tarkoitus on parantaa maakunnan mahdollisuuksia osallistua EU:ssa tehtäviä päätöksiä koskevien kansallisten kannanottojen valmisteluun. Samalla ehdotetaan lakitekniisiä parannuksia, joiden tavoitteena on tarkempi ero toisaalta uusien päätösten valmistelun ja toisaalta EU:ssa jo tehtyjen päätösten täytäntöönpanon välillä.

Ehdotuksen johtavana periaatteena on, että maakunnan vaikutusvaltaa itsehallintolain mukaan maakunnan toimivaltaan kuuluvissa asioissa vahvistetaan. Valtioneuvoston tulisi EU-asioita koskevia Suomen kannanottoja muodostettaessa mahdollisuuksien mukaan varmistaa, että maakunnan näkökannat otetaan huomioon. Ensisijaisesti kansallisessa valmistelussa maakunnan ja valtakunnan kannat tulisi pyrkiä sovittamaan

yhteen. Jos kantojen yhteensovittaminen ei ole mahdollista, Suomen edustajien tulisi maakunnan pyynnöstä tiedottaa myös maakunnan kannasta kun Suomen kannanottoja esitetään Euroopan unionin toimielimissä.

Valmisteltaessa sellaisia EU:n tasolla tehtäviä päätöksiä, jotka koskevat EY:n yhteisen politiikan soveltamista Ahvenanmaalla, maakunnan hallitus muodostaisi Suomen kannanoton sisällön, jos asia itsehallintolain mukaan kuuluisi maakunnan toimivaltaan. Tämä vastaa itsehallintolain nykyistä säännöstä. Tilanteessa, jossa EU:n tasolla tehtävä päätös koskee sekä maakuntaa että valtakuntaa, Suomen kannanottoa olisi sovittava siten, että sekä maakunnan että valtakunnan kannat tulisivat huomioon otetuiksi. Jos valtakunnan ja maakunnan edut menisivät ristiin eikä niitä voitaisi valvoa kumpaakin erikseen, olisi näkökannat sovittava yhteen ennen kuin lopullinen kannanotto muodostetaan.

Itsehallintolakiin ei sisälly säännöksiä maakuntahallituksen mahdollisuuksista osallistua valmisteluun EU:n toimielinten piirissä. Jo nykyisen 59 b §:n perusteluissa viitataan kuitenkin siihen, että olisi luontevaa, että maakunta osallistuisi Suomen valtuuskuntaan EU:ssa silloin kun käsitellään maakunnan valmistelemissä Suomen kannanottoja, jotka koskevat Euroopan yhteisön yhteisen politiikan soveltamista maakunnassa. Tähän esitykseen sisältyy ehdotus, jolla vahvistetaan sitä käytäntöä, jonka mukaan maakunnan edustajat ovat voineet osallistua neuvoston työryhmiin ja niin kutsuttuihin komitologiakomiteoihin. Ehdotettu säännös ei kuitenkaan rajoittuisi koskemaan ainoastaan yhteisön yhteisen politiikan soveltamiseen maakunnassa liittyviä kysymyksiä.

Esitykseen sisältyy myös säännös siitä, miten kannanottoja olisi valmisteltava sopimusrikkomusasioissa, jos sopimusrikkomuksen väitetään johtuneen maakunnan toiminnasta tai laiminlyönnistä. Säännöksen mukaan maakunnan hallitus valmistelisi Suomen kannanotot yhdessä valtakunnan viranomaisten kanssa. Yhteisellä valmistelulla pyritään kahteen tavoitteeseen: toisaalta valtakunnan olisi otettava

huomioon, että maakunta itse kantaa vastuun EU-päätösten täytäntöönpanosta Ahvenanmaalla ja että maakunnan siten tulisi myös saada muotoilla toimenpiteitensä tai laiminlyöntiensä puolustuspuheenvuoro, toisaalta on valtakunnan edun mukaista, että Suomi jäsenvaltiona esiintyy johdonmukaisesti oikeudellisessa argumentoinnissaan EU:ssa.

Maakunnan vastuu yhteisön oikeuden täytäntöönpanosta

Itsehallintolain lähtökohtana on, että Euroopan unionin jäsenyys ei vaikuta maakunnan ja valtakunnan väliseen toimivallan jakoon. Ehdotetussa 59 b §:n 1 momentissa tämä jako todetaan nimenomaisesti. Siten maakunta huolehtii yhteisön oikeuden ja EY:n yhteisten politiikkojen täytäntöönpanosta maakunnassa siltä osin kuin täytäntöönpano edellyttää maakunnan toimivaltaan kuuluvia toimenpiteitä.

Maakunnan ja valtakunnan välisen toimivallanjaon luonnollisena seurauksena on, että maakunnan ja valtakunnan toimivallan jako myös osoittaa niiden välisen vastuunjaon.

Yhteisön oikeuden puutteellinen tai virheellinen täytäntöönpano kuten myös esimerkiksi laiminlyönnit ja virheet hallintoasioissa tai yhteisön varojen valvonnassa voivat johtaa erilaisiin vastuutilanteisiin. Yleisimmät ovat seuraavat kolme tilannetta:

1. EY:n perustamissopimuksen 228 artiklan mukaan yhteisöjen tuomioistuin voi määrätä jäsenvaltion suorittamaan kiinteämääräisen hyvityksen tai uhkasakon, jos jäsenvaltio ei ole noudattanut tuomioistuimen aikaisemmin (226 artiklan mukaisessa menettelyssä) antamaa tuomiota, jossa jäsenvaltion on todettu rikkoneen velvollisuuksiaan jäsenvaltiona. Yhteisöjen tuomioistuin on tuomiossaan saattanut esimerkiksi todeta Suomen jättäneen velvollisuutensa täyttämättä, koska tiettyä direktiiviä ei ole pantu asianmukaisella tavalla täytäntöön maakunnassa. Direktiivin täytäntöönpano edellyttäisi esimerkiksi maakuntalain

säättämistä, mutta maakunnan lainsäätäjä ei EY:n tuomioistuimen langettavan tuomion jälkeenkään ole päättänyt tarvittavasta lainsäädännöstä. Tällaisessa tilanteessa tuomioistuin määräisi Suomen suorittamaan kiinteämääräisen hyvityksen tai uhkasakon.

Voimassa olevan vahingonkorvausoikeudellisen lainsäädännön ja periaatteiden mukaan on selvää, että maakunta tällaisessa tilanteessa vastaisi valtakunnalle kiinteämääräisen hyvityksen tai uhkasakon maksamisesta. Koska kiinteämääräisen hyvityksen tai uhkasakon määräämistä aina edeltää EY:n tuomioistuimen tuomio, jossa jo on todettu sopimusrikkomuksen tapahtuneen, tässä tarkoitettu vastuutilanne ei voi tulla yllätyksenä maakunnan viranomaisille. Vastuun syntyminen edellyttää aina, että itsehallintoviranomaiset eivät EY:n tuomioistuimen tuomion jälkeenkään ole toteuttaneet yhteisön oikeuden edellyttämiä toimenpiteitä. Siksi tällaista vastuutilannetta voidaan käytännössä pitää erittäin epätodennäköisenä ja maakunta voi itse estää sen syntymisen.

2. Vastuutilanteita voi syntyä myös yhteisön varoja hallinnoitaessa. Jäsenvaltio voi joutua maksamaan esimerkiksi maataloustukea tai rakennerahaston varoja takaisin komissiolle, jos varoja on käytetty ehtojen vastaisesti tai jos hallinto tai valvonta on ollut puutteellista. Jos Suomi joutuu maksuvelvolliseksi maakunnan vastuualueeseen kuuluvien seikkojen takia, maakunta vastaa varojen takaisinmaksusta komissiolle, tai jos valtakunta on jo palauttanut varoja, maakunnan osuuden korvaamisesta valtakunnalle. Tämä on selvää myös ilman nimenomaista kansallista sääntelyä.

3. Yhteisön oikeuden puutteellinen tai virheellinen täytäntöönpano voi myös johtaa velvollisuuteen korvata yksityiselle oikeussubjektille vahinko, joka on aiheutunut yhteisön oikeuden noudattamatta jättämisestä. Tällainen korvausvelvollisuus voi kansallisen vahingonkorvausoikeuden ohella perustua myös jäsenvaltioiden vahingonkorvausvastuuta koskevaan yhteisöoikeudelliseen periaatteeseen. Tämä yhteisöoikeudellinen oikeusperiaate on kehittynyt EY:n tuomioistuimen

oikeuskäytännössä. Merkittäviä ratkaisuja vahingonkorvausvastuun osalta ovat muun muassa yhdistetyt asiat C—6/90 ja C—9/90, Francovich ja Bonifaci, vuodelta 1991 sekä yhdistetyt asiat C—46/93 ja C—48/93, Brasserie du Pêcheur ja Factortame III, vuodelta 1996. Yhteisöoikeudellinen vahingonkorvausvastuu voi syntyä sekä primaarioikeuden että johdetun oikeuden rikkomisesta. Yhteisön oikeuden rikkominen siten, että siitä syntyy vahingonkorvausvastuu, voi tapahtua esimerkiksi säättämällä yhteisön oikeuden vastainen kansallinen laki tai jättämällä tällainen laki voimaan tai tekemällä yhteisön oikeuden vastainen päätös hallintoasiassa. Myös direktiivin täytäntöönpanon täydellinen laiminlyöminen kansallisessa lainsäädännössä sekä virheellinen tai puutteellinen täytäntöönpano voivat johtaa vastuun syntymiseen.

EY:n tuomioistuimen oikeuskäytännössä edellytetään, että jäsenvaltio varmistaa yksityisille henkilöille aiheutetun vahingon korvaamisen riippumatta siitä, mikä julkisen vallan yksikkö on rikkonut yhteisön oikeutta. Asiasta C—302/97, Konle, vuodelta 1999 ilmenee, että yhteisön oikeudessa ei kuitenkaan velvoiteta jäsenvaltiota muuttamaan alueellaan toimivien julkisoikeudellisten yksiköiden välistä toimivallan ja vastuun jakoa [63] ja että liittovaltiomuotoisissa jäsenvaltioissa liittovaltion ei välttämättä ole taattava vahinkojen korvaamista [64]. Yhteisön oikeus ei siis edellytä, että valtakunnan tai Suomen hallituksen tulisi ensisijassa vastata yksityisen vahingosta. Yleisten vahingonkorvausoikeudellisten periaatteiden mukaisesti maakunnalla on toimivaltaansa kuuluvissa asioissa vastuu myös tämän tyyppisen vahingon korvaamisesta yksityiselle. Siten ei ole välttämätöntä tarvetta antaa nimenomaisia kansallisia säännöksiä maakunnan ja valtakunnan välisestä vastuunjaosta.

Tätä esitystä valmisteltaessa ehdotettiin nimenomaiset säännökset maakunnan vastuusta edellä kuvatuissa tilanteissa. Maakuntahallitus oli valmis hyväksymään ehdotetut vastuusäännökset, lukuun ottamatta kiinteämääräistä hyvitystä ja uhkasakkoa

koskevaa ehdotusta. Maakuntahallitus on ehdottanut sääntelyä, jonka mukaan maakunnan vastuu määräytyisi suhteessa sen kantokykyyn, eli suhteessa maakunnan väestömäärään. Koska Suomella ei ole valta ratkaista, miten yhteisöjen tuomioistuin mahdollisesti arvioisi vastuukysymystä ja kun hallituksen mielestä maakunnalla on täysi vastuu sen mahdollisesti aiheuttamista vahingoista, ehdotettuja vastuusäännöksiä ei ole otettu mukaan tähän esitykseen. Kiinteämääräistä hyvitystä ja uhkasakkoa koskeva kysymys on enemmän periaatteellinen kuin käytännöllinen, koska niiden tuomitseminen voidaan aina estää. Kysymys vastuusta yksityisten kärsimistä vahingoista on käytännössä tärkeämpi, mutta oikeudellisesti on selvää, että valtakunta ja maakunta vastaavat omasta toiminnastaan ja omista laiminlyönneistään. Vahingonkorvauksen sovittelusta kohtuussyistä on aina kysymys harkinnasta yksittäistapauksissa. Mahdollisuutta pyytää Ahvenanmaan valtuuskunnalta lausuntoa itsehallintolain 56 §:n mukaisesti voidaan käyttää hyväksi myös asioissa, joissa maakunta ja valtakunta eivät pääse sopimukseen vastuunjaosta. Lausunnon pyytäminen voi olla tarpeen erityisesti tapauksissa, joissa vastuun syntyminen näyttää johtuneen toimista tai laiminlyönneistä, jotka osittain kuuluvat maakunnan, osittain valtakunnan toimivaltaan.

2.4. Kansainvälisten sopimusten voimaansaattamista koskeva säätämisyjärjestys

Itsehallintolain 59 §:n mukaan Suomen hyväksymä kansainvälisen sopimuksen määräys ei tule voimaan Ahvenanmaan maakunnassa, jos määräys kuuluu maakunnan toimivaltaan eikä maakuntapäivät anna suostumusta määräyksen voimaan tulemiselle maakunnassa. Asia käsitellään tavallisessa säätämisyjärjestyksessä. Jos kansainvälisen sopimuksen määräys ei pelkästään kuulu maakunnan toimivaltaan, vaan lisäksi on ristiriidassa itsehallintolain jonkun säännöksen kanssa, sopimuksen

voimaansaattamista koskeva lakiehdotus on käsiteltävä niin sanotussa supistetussa perustuslainsäätämisyjärjestyksessä ja maakuntapäivillä se on hyväksyttävä määräänemmistöllä. Tämän vaatimuksen tarkoituksena on, että itsehallintolaista ei voitaisi tehdä poikkeuksia tavallisessa säätämisyjärjestyksessä.

Käytännössä yleisin syy perustuslainsäätämisyjärjestyksen tarpeeseen on, että sopimus on ristiriidassa itsehallintolain kielisäännösten kanssa. Lisääntyvän kansainvälisen kanssakäynnin myötä on yhä yleisempää, että viranomaiset toimivat englannin kielellä tai muulla vieraalla kielellä. Koska tulisi voida edellyttää, että maakunnan viranomaiset voivat tarpeen vaatiessa näin tehdä ja kun kysymys ei ole puuttumisesta ruotsin kielen asemaan Ahvenanmaalla, ehdotetaan, että mainitunlaisia määräyksiä koskevat lakiehdotukset voitaisiin käsitellä eduskunnassa tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Määräänemmistön vaatimus maakuntapäivillä säilyisi kuitenkin, jotta Ahvenanmaan kieliturva pystytään takaamaan.

2.5. Valitustie hallintolainkäytössä

Hallintolainkäyttöä koskevat itsehallintolain 25 ja 26 § eivät kaikilta osin vastaa hallintolainkäyttölain (586/1996) periaatteita ja hallintolainkäytön alan yleistä kehitystä. Tässä esityksessä ehdotetaan pienehköjä tarkistuksia.

Voimassa olevan itsehallintolain mukaan maakuntahallituksen päätöksen laillisuudesta saa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Tällä perusteella myös maakuntahallituksen eläkeasiassa tekemään päätökseen valitetaan korkeimpaan hallinto-oikeuteen, vaikka vakuutus oikeus on ylin muutoksenhakuaste eläkeasioissa 1990-luvulla tehtyjen uudistusten jälkeen. Nykyinen järjestelmä, jossa ylin valitusviranomainen haettaessa muutosta maakuntahallituksen eläkeasiassa tekemään päätökseen on eri kuin muiden vastaavien viranomaisten osalta, ei ole tarkoituksenmukainen. Tämän vuoksi ehdotetaan itsehallintolain muuttamista siten, että myös maakunnan hallituksen

eläkeasiassa tekemästä päätöksestä valitetaan vakuutusoikeuteen. Itsehallintolain 32 §:n mukaan hallintotehtäviä voidaan siirtää valtakunnan viranomaiselta maakunnan viranomaiselle. Tällaiset siirrot voidaan tehdä ainoastaan sopimusasetuksella. Kun maakunnan viranomaisten päätöksistä valitetaan, valitustie määräytyy itsehallintolain 25 §:n mukaan. Maakuntahallituksen alaisen viranomaisen päätöksestä valitetaan maakuntahallitukseen ja maakuntahallituksen päätöksestä valitetaan korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Jos sopimusasetusta ei olisi tehty, valtakunnan viranomaisen päätöksestä olisi pääsäännön mukaan valitettu asianomaiseen hallinto-oikeuteen. Tehtävän siirtäminen sopimusasetuksella maakunnan viranomaisen hoidettavaksi merkitsee siten sitä, että maakuntahallituksen lainkäyttötehtävät lisääntyvät ja että korkein hallinto-oikeus on ainoa oikeusaste näissä asioissa. Oikeussuojajärjestelmän kannalta tätä ei voida pitää suotavana. Toisaalta jo nykyisen itsehallintolain 26 §:n mukaan on mahdollista maakuntalailla antaa Ahvenanmaan hallintotuomioistuimelle tehtäviä, jotka sinänsä 25 §:n mukaan kuuluisivat maakuntahallitukselle tai suoraan korkeimmalle hallinto-oikeudelle. Esityksessä itsehallintolakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että maakunnan viranomaisen sopimusasetuksen nojalla tekemästä päätöksestä valitetaan Ahvenanmaan hallintotuomioistuimeen.

2.6. Muut muutosehdotukset

Esityksessä on myös eräitä muita muutosehdotuksia. Ne ovat luonteeltaan lähinnä lakitekniisiä muutoksia, jotka ehdotetaan tehtäväksi soveltamisen helpottamiseksi tai muussa lainsäädännössä tehtyjen muutosten huomioon ottamiseksi.

3. Esityksen vaikutukset

Esityksellä ei ole välittömiä hallinnollisia tai taloudellisia vaikutuksia, lukuun ottamatta maakuntahallituksen nimen vaihdosta maakuntahallinnolle aiheutuvia kustannuksia. Hallintolainkäyttöä koskevien

ehdotusten seurauksena eräät valitusasiat siirtyvät maakunnan hallitukselta Ahvenanmaan hallinto-tuomioistuimelle. Määrä on kuitenkin oletettavasti pieni. Esityksellä ei myöskään ole välittömiä vaikutuksia ympäristöön tai kansalaisten oikeusasemaan.

EU-asioiden käsittelyä koskevien ehdotusten tarkoituksena on maakunnan vaikutusvallan lisääminen eräissä tapauksissa sekä valtakunnan viranomaisten ja maakunnan viranomaisten yhteistyön parantaminen.

Osallistuessaan kokouksiin EU-asioiden kansallisessa valmistelussa ja EU:n toimielimissä maakuntahallitus vastaa itse kustannuksistaan.

Mahdollisuus saattaa niin sanottu budjettilaki voimaan jo ennen kuin tasavallan presidentti on tehnyt päätöksensä veto-oikeuden käyttämisestä helpottaa maakuntalain käyttämistä myös kiireellisissä tapauksissa. Koska käytettävissä on useita keinoja varmistaa, että maakuntapäivät ei ylitä toimivaltaansa, riski siitä, että maakuntalaki jälkikäteen määrättäisiin raukeamaan, on hyvin pieni.

4. Asian valmistelu

Oikeusministeriö asetti 17 päivänä joulukuuta 1997 *työryhmän* selvittämään Ahvenanmaan itsehallintolain muutostarpeita. Työryhmässä olivat edustettuina oikeusministeriö, ulkoasiainministeriö, valtiovarainministeriö, maa- ja metsätalousministeriö sekä Ahvenanmaan maakuntapäivät ja Ahvenanmaan maakuntahallitus. Työryhmän toimeksianto käsitti 13 kohtaa myöhemmin tehty täydennys mukaan lukien. Tärkeimmät kohdat koskivat maakunnan osallistumista EU-asioiden valmisteluun ja käsittelyyn sekä maakunnan vastuuta EU-asioissa, kansainvälisten sopimusten voimaantuloa maakunnassa ja lainsäädäntövalvontaa. Työryhmän tuli myös selvittää uudesta perustuslaista aiheutuvat itsehallintolain muutostarpeet. Työryhmä jätti kesällä 1998 *väliraportin*, jossa itsehallintolakiin ehdotettiin tehtäväksi uudesta perustuslaista johtuvia muutoksia. Muutokset toteutettiin 28 päivänä tammikuuta 2000 annettulla

Ahvenanmaan itsehallintolain muutoksella (75/2000).

Työryhmän mietinnöstä (oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 3/1999) saatiin *lausunnot* valtioneuvoston kanslialta ja ministeriöiltä, tasavallan presidentin kanslialta, oikeuskanslerinvirastolta, korkeimmalta oikeudelta, vakuutus oikeudelta, Ahvenanmaan maakuntahallitukselta, Ahvenanmaan valtuuskunnalta sekä Ahvenanmaan lääninhallitukselta.

Useimmat lausunnonantajat pitivät itsehallintolain tarkistamista tarpeellisena. Lausunnonantajilla oli toisistaan poikkeavia käsityksiä työryhmän niistä ehdotuksista ja säännösluonnoksista, jotka koskivat yhtäältä maakunnan osallistumista EU-asioiden valmisteluun ja toisaalta maakunnan ja valtakunnan välisen toimivallan jaon täsmenmistä pantaessa yhteisön oikeutta täytäntöön. Toiset lausunnonantajat kannattivat ehdotuksia ja pitivät niitä oikeustilaa selkeyttävinä, toiset pitivät uutta sääntelyä tarpeettomana.

Työryhmä ehdotti, että itsehallintolakiin otettaisiin nimenomaisia säännöksiä maakunnan ja valtakunnan välisestä vastuunjaosta pantaessa yhteisön oikeutta ja kansainvälisiä velvoitteita täytäntöön. Lausunnonantajat puolsivat vastuunjaon sääntelyä. Ehdotuksen yksityiskohtiin ei kaikilta osin oltu tyytyväisiä. Ehdotusta pidettiin ongelmallisena myös siltä osin kuin se olisi kattanut myös muista kansainvälisistä velvoitteista kuin yhteisön oikeudesta johtuvat vastuutilanteet.

Työryhmä ehdotti lainsäädäntövalvonnan muuttamista siten, että tasavallan presidentti ei yleensä tutkisi, onko maakuntapäivien säätämä laki sopuoinnussa yhteisön oikeuden ja kansainvälisten velvoitteiden kanssa. Osassa lausunnoista ehdotusta puollettiin, osassa vastustettiin.

Työryhmän ehdotuksen mukaan maakuntalait voisivat erityisistä syistä tulla voimaan jo ennen kuin lainsäädäntövalvontamenettely on saatettu loppuun. Eräissä lausunnoissa oikeusturvan kannalta ongelmallisena pidettiin sitä, että jo voimassa olleen lain oikeusvaikutukset peruuntuisivat, jos jo voimaan tullut

maakuntalaki sittemmin raukeaisi lainsäädäntövalvonnessa. Huomiota kiinnitettiin myös siihen, että ehdotus merkitsisi periaatteellista muutosta tasavallan presidentin asemaan.

Työryhmän mietinnön ja siitä saatujen lausuntojen pohjalta oikeusministeriössä laadittiin yhteistyössä maakuntahallituksen kanssa *ehdotus hallituksen esitykseksi* laiksi Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamisesta. Valmistelussa otettiin huomioon myös uusi perustuslaki. Työryhmän säännösluonnoksia muokattiin monilta osin.

Esitysluonnoksesta pyydettiin 18 päivänä tammikuuta 2001 *lausunnot* valtioneuvoston kanslialta ja ministeriöiltä, tasavallan presidentin kanslialta, oikeuskanslerin virastolta, korkeimmalta oikeudelta, Ahvenanmaan lääninhallitukselta, Ahvenanmaan maakuntahallitukselta ja Ahvenanmaan valtuuskunnalta. Pääosin ruotsin kielellä saaduista lausunnoista on oikeusministeriössä laadittu suomenkielinen tiivistelmä.

Useissa lausunnoissa eri muutosehdotuksia puollettiin ja niitä pidettiin tarpeellisina tai oikeustilaa selkeyttävinä.

Esitysluonnoksen mukaan niitä perusteita, joilla tasavallan presidentti voi lainsäädäntövalvonnan yhteydessä määrätä maakuntalain raukemaan, olisi täsmennetty. Lausunnoissa ehdotuksesta esitettiin eri suuntaisia kannanottoja. Ahvenanmaan maakuntahallitus arvioi, että ehdotetun säännösmuutoksen käytännön vaikutuksia on vaikeata ennustaa, eikä ollut valmis puoltamaan muutosta ehdotetussa muodossa. Esitysluonnoksen mukaan maakuntalaki olisi eräissä tapauksissa mahdollista saattaa voimaan jo ennen kuin presidentti on tehnyt päätöksen veto-oikeuden käyttämisestä. Ahvenanmaan maakuntahallitus piti muutosehdotusta tarpeellisena. Eräät muut lausunnonantajat kiinnittivät huomiota siihen, että ehdotus muuttaisi lainsäädäntövalvontaa ja tasavallan presidentin asemaa lainsäädäntövallan käytössä periaatteellisesti merkittävällä tavalla. Huomiota kiinnitettiin myös siihen, että mahdollisuutta käyttää nopeutettua voimaantuloa tulisi laissa rajoittaa niissä perusteluista ilmenevissä tilanteissa, joissa

siitä saattaisi johtua ongelmia.

Esitysluonnokseen sisältyi ehdotus valitustiestä valitettaessa maakunnan viranomaisen sopimusasetuksen perusteella tekemästä päätöksestä. Asian erityistä sääntelyä puollettiin.

Lausunnonantajilla oli toisistaan poikkeavia käsityksiä siitä, tulisiko itsehallintolakiin ottaa esitysluonnoksessa ehdotetulla tavoin melko yksityiskohtaisiakin säännöksiä maakunnan asemasta EU-asioiden valmistelussa ja EU:ssa tehtyjen päätösten täytäntöönpanosta maakunnassa, vai voitaisiinko asia jättää nykyisen sääntelyn ja muodostuneiden tai muodostuvien käytäntöjen varaan.

Esitysluonnoksen mukaan maakunnan hallitukselle olisi pyynnöstä mahdollisuuksien mukaan varattava tilaisuus osallistua asioiden valmisteluun Euroopan unionin piirissä. Maakuntahallitus totesi, että maakunnan osallistumisoikeuden tulee perustua maakuntahallituksen tarpeeseen osallistua. Ehdotettu muotoilu sisälsi maakuntahallituksen käsityksen mukaan riskin, että maakuntahallituksen edustajaa ei päästetä kokouksiin esimerkiksi tilakysymyksiin vedoten ottamatta huomioon asiakysymyksen merkitystä maakunnalle. Eräät muut lausunnonantajat kiinnittivät huomiota muun muassa juuri

tilakysymyksiin.

Esitysluonnoksen mukaan itsehallintolakiin olisi selvyuden vuoksi otettu nimenomaiset säännökset siitä, että maakunta kantaa vastuun niistä toimenpiteistä, joihin itsehallintoviranomaiset ryhtyvät tai niiden tulisi ryhtyä Euroopan unionissa tehtyjen päätösten asianmukaiseksi täytäntöönpanemiseksi maakunnassa. Maakuntahallituksen lausunnossa sitä, että maakunta kantaa vastuun siltä osin sillä on lainsäädäntövaltaa ja vaikutusmahdollisuuksia asian valmistelussa, pidettiin kohtuullisena. Maakuntahallituksen kannan mukaan ehdotusta tulisi kuitenkin täydentää siten, että jos yhteisöjen tuomioistuin määrää Suomen suorittamaan kiinteämääräisen hyvityksen tai uhkasakon siitä syystä, että maakunta ei ole täyttänyt velvoitteitaan, maakunnan vastuun tulee määräytyä vain maakunnan eikä Suomen kantokyvyn mukaan siinäkin tapauksessa, että yhteisöjen tuomioistuin olisi perustanut laskelmansa Suomen kantokyvylle.

Hallituksen esitys on laadittu oikeusministeriössä esitysluonnoksesta saatujen lausuntojen sekä maakuntahallituksen, valtioneuvoston kanslian, ulkoasianministeriön ja valtiovarainministeriön edustajien kanssa käytyjen neuvottelujen pohjalta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

3 §. *Maakunnan toimielimet.* Ehdotuksen mukaan nimitys Ahvenanmaan maakuntahallitus muutettaisiin Ahvenanmaan maakunnan hallitukseksi, ruotsiksi Ålands landskapsregering. Muutos käy ilmi pykälän 2 momentista. Jotta maakunnan hallitusta ei sekoitettaisi Suomen hallitukseen, tulisi aina käyttää sanaliittoa maakunnan hallitus, ruotsiksi yhteen kirjoitettua muotoa ”landskapsregering”.

5 §. *Ahvenanmaan valtuuskunta.* Pykälän toisessa virkkeessä on viittaus niihin itsehallintolain säännöksiin, jotka koskevat Ahvenanmaan valtuuskunnan kokoonpanoa, tehtäviä ja kustannuksia. Pykäläluetteloa ehdotetaan täydennettäväksi siten, että siitä ilmenevät kaikki pykälät, joissa Ahvenanmaan valtuuskunta mainitaan.

7 §. *Kotiseutuoikeus hakemuksen perusteella.* Pykälän 1 momentissa nimitys maakuntahallitus muutettaisiin maakunnan hallitukseksi.

3 luku. Maakuntapäivät ja maakunnan hallitus

Luvun otsikkoa muutettaisiin siten, että nimitys maakuntahallitus korvattaisiin maakunnan hallituksella.

16 §. *Maakunnan hallitus.* Nimitys maakuntahallitus muutettaisiin maakunnan hallitukseksi. Yleisperusteluissa todetaan, ettei itsehallintolakiin sisälly säännöksiä siitä, mitä virallista nimikettä nykyisen maakuntahallituksen jäsenistä tulisi käyttää. Maakuntahallituksen nimen muuttaminen maakunnan hallitukseksi ei merkitse sitä, että maakunnan hallituksen jäseniä kutsuttaisiin ministereiksi, koska tämä nimike on perustuslain 60 §:ssä varattu valtioneuvoston jäsenille.

18 §. *Maakunnan lainsäädäntövalta.* Pykälän 1 kohdassa nimitys maakuntahallitus

muutettaisiin maakunnan hallitukseksi.

20 §. *Maakuntalain voimaantulo ja julkaiseminen.* Ehdotettu 1 momentti vastaa nykyisen pykälän 1 ja 2 momenttia.

Ehdotetun 2 momentin ensimmäisen ja toisen virkkeen mukaan maakunnan hallitus julkaisee maakuntalait. Jollei maakuntapäivät ole määrännyt maakuntalain voimaantulon ajankohtaa, maakunnan hallitus määräisi siitä. Tämä vastaa nykyisen 3 momentin säännöksiä. Käytännön syistä maakuntapäivien tulisi siten jatkossakin voida jättää voimaantulon ajankohta avoimeksi esimerkiksi sellaisten tilanteiden varalta, jolloin lain toivotaan tulevan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun lainsäädäntövalvonta on saatettu päätökseen, tai kun laki edellyttää mittavia valmisteluja eikä niiden valmistumisajankohtaa voida arvioida. Sellaisissa tapauksissa, joissa jo maakuntalakia hyväksyttäessä tiedetään, että voimaantulo tapahtuu lainsäädäntövalvonnalle säädetyn määräajan päätyttyä, on kuitenkin luonnollista, että maakuntapäivät määrää voimaantulon ajankohdan.

Yleinen oikeusperiaate on, että lakia ei voida soveltaa ennen kuin se on julkaistu. Perustuslain 79 §:n 3 momentissa säädetään, että jollei lakia ole julkaistu viimeistään säädettynä voimaantuloajankohtana, se tulee voimaan julkaisemispäivänä. Mainitulla perustuslain säännöksellä korvattiin hallitusmuodon 20 §:n 3 momentti. Periaatteen, että lakia ei voida soveltaa ennen kuin se on julkaistu, olisi katsottava koskevan myös maakuntalakeja. Ahvenanmaan säädöskokoelmasta annetun maakuntalain 4 §:ssä säädetään, että jollei säädöstä ole julkaistu viimeistään siinä mainittuna voimaantuloajankohtana, se tulee voimaan julkaisemispäivänä. Tämän asian sääntely on luonteeltaan perustuslaillinen ja siksi tätä koskeva maininta ehdotetaan

otettavaksi pykälän 2 momenttiin. Yleisperusteluissa esitetyistä syistä 3 momentissa ehdotetaan, että maakuntapäivät voisi valtuuttaa maakunnan hallituksen määräämään, että maakuntalaki tulee voimaan jo ennen kuin tasavallan presidentti on tehnyt päätöksen veto-oikeuden käyttämisestä. Edellytyksenä on, että maakunnan talousarvioon otettu määräraha edellyttää maakuntalain säätämistä ja että maakuntalain pikaiselle voimaantulolle on erityisiä syitä. Mahdollisuutta saattaa maakuntalaki voimaan jo ennen kuin presidentti on tehnyt päätöksensä voitaisiin käyttää ainoastaan niin sanottujen budjettilakien voimaansaattamisessa, eli kun on kysymys talousarvioon otettujen määrärahojen toimeenpanoa varten tarvittavasta maakuntalaista. Mahdollisuutta saattaa maakuntalaki voimaan välittömästi voitaisiin käyttää ainoastaan poikkeustapauksissa. Yleensä maakunnan hallituksen ja maakuntapäivien on pyrittävä suunnittelemaan lainvalmistelu ja talousarvion käsittely siten että presidentin päätöksenteolle on riittävästi aikaa. Lisäksi kiireellisissä tapauksissa menettelyä voidaan nopeuttaa käytännön toimenpitein. Normaali menettelystä poikkeamiseen on myös oltava erityinen syy. Erityisenä syynä voisi olla kiireen johtuminen sellaisista ulkoisista seikoista, joihin maakunnan hallitus ja maakuntapäivät eivät voi vaikuttaa, taikka se, että maakuntalain voimaantulo esimerkiksi vuoden vaihteessa on erityisen tärkeitä. Sen arvioiminen, onko erityisiä syitä olemassa, on yksinomaan maakuntapäivien tehtävä. Tarkoitus ei ole, että Ahvenanmaan valtuuskunta, korkein oikeus tai tasavallan presidentti lainsäädäntövalvonnan yhteydessä tutkisi, onko erityisiä syitä ollut olemassa vai ei. Mikään ei tietenkään estä niitä ilmaisemasta käsitystään asiasta, mutta tarkoitus ei ole, että presidentti käyttäisi veto-oikeutta sillä perusteella, että maakuntalaki on ilman erityisiä syitä saatettu voimaan liian aikaisin. Jos joskus kävisi niin, että maakuntalaki olisi saatettu voimaan ennen kuin presidentti on tehnyt päätöksensä ja presidentti myöhemmin käyttäisi veto-oikeuttaan kokonaan tai osittain, maakunnan hallituksen

tulisi ehdotuksen mukaan ilmoittaa, että laki tai sen osa lakkaa olemasta voimassa. Ilmoitus olisi tehtävä välittömästi ja julkaistava samalla tavalla kuin maakuntalait. Jos maakuntalaki raukeaa kokonaan tai osittain, lain voimassaoloajan oikeusvaikutukset eivät peruuntuisi. Tämä merkitsee esimerkiksi sitä, että yksityishenkilölle myönnettyjä sosiaalisia etuuksia ei saisi periä takaisin lain raukeamiseen vedoten. Jotta käytännössä ei syntyisi tilanteita, joissa jo voimaan saatettu maakuntalaki raukeaa sen johdosta, että presidentti käyttää veto-oikeuttaan, maakuntapäivien on tarkkaan harkittava sitä, onko olemassa vaara, että presidentti käyttäisi veto-oikeuttaan, ja mitä seurauksia siitä mahdollisesti olisi. Jos tällainen vaara on olemassa, voimaantulo tulisi lykätä siihen asti kunnes presidentti on tehnyt päätöksensä. Sellaisia maakuntalakeja, joilla on merkittäviä yksityishenkilöiden välisiä oikeusvaikutuksia, ei pääsääntöisesti pitäisi saattaa voimaan ennen kuin presidentti on tehnyt päätöksensä. Jos maakuntapäivät on valtuuttanut maakunnan hallituksen saattamaan maakuntalain voimaan heti, maakunnan hallituksen ei tulisi käyttää tätä valtuutta, jos Ahvenanmaan valtuuskunta on ehtinyt antaa lausuntonsa ja siinä ollut sitä mieltä, että maakuntapäivät on ylittänyt lainsäädäntövaltansa. 21 §. *Maakunta-asetukset.* Maakunta-asetusten antaminen kuuluisi ehdotuksen mukaan edelleen maakunnan hallitukselle ja perustuisi maakuntalaissa olevaan valtuuteen. Ehdotetut muutokset koskevat maakunta-asetusten soveltamisalaa. Pykälän 1 momentin mukaan maakunnan hallitus voisi maakuntalaissa olevan valtuuden nojalla säätää maakunnan toimivaltaan kuuluvista asioista maakunta-asetuksella. Yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain tai itsehallintolain mukaan muuten kuuluvat lain alaan, olisi kuitenkin säädettävä maakuntalailla. Ehdotuksen lähtökohtana on, että asetuksenantovallan aineellisia rajoja koskeva sääntely yhdenmukaistettaisiin perustuslain asetuksenantovaltaa koskevien säännösten kanssa. Perustuslain säätämisen yhteydessä

toteutetulla asetuksenantovaltaa ja lainsäädäntövallan siirtämistä koskevalla uudistuksella pyrittiin vahvistamaan eduskunnan asemaa lainsäädäntövallan käyttäjänä. Lähtökohtana oli, että yleisten oikeussääntöjen asettamisvallan tulee kuulua eduskunnalle, jonka toisaalta on voitava siirtää lainsäädäntövaltaansa tietyissä rajoissa asetuksen antajalle. Tavoitteena oli myös vahvistaa oikeusvaltiollisia periaatteita lakia alemmanasteisten oikeussääntöjen antamisessa täsmentämällä lailla säänneltävien asioiden aineellista alaa.

Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan. Perustelujen mukaan säännöksellä pidätetään siinä tarkoitettut asiat lain alaan ja rajoitetaan siten yhtäältä eduskunnan valtaa siirtää sille kuuluvaa lainsäädäntövaltaa asetuksen antajalle, sekä toisaalta asetuksen antajan valtaa antaa säännöksiä rajoituslausekkeessa tarkoitetuista asioista. Säännös edellyttää, että kaikki yksilön oikeusasemaan vaikuttavat keskeiset säännökset tulee antaa lailla. Asetuksen antaja voidaan kuitenkin lailla valtuuttaa antamaan tarkempia säännöksiä yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvistä vähäisistä yksityiskohdista. Valtuuttavan lain on tällöin täytettävä perustuslakivaliokunnan viimeaikaisessa lausuntokäytännössä edellytetyt täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimukset. Perustuslain 80 §:n 1 momentissa asioilla, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan, viitataan muun muassa perusoikeuksia, verotusta ja kuntien tehtävien säätämisyjärjestystä koskeviin perustuslain säännöksiin.

Tässä ehdotetun säännöksen mukaan mahdollisuutta valtuuttaa maakunnan hallitus antamaan maakunta-asetuksia rajoitettaisiin säännöksellä, joka vastaisi pääosin perustuslain 80 §:n 1 momentin edellä selostettua säännöstä. Rajoitusta täydennettäisiin kuitenkin siten, ettei maakunta-asetuksella voitaisi säätää myöskään sellaisesta asiasta, joka itsehallintolain mukaan kuuluu lain alaan. Siten maakunnan hallitusta ei voitaisi

maakuntalailla valtuuttaa säätämään maakunta-asetuksella esimerkiksi itsehallintolain 11 §:ssä tarkoitetuista elinkeino-oikeuden rajoituksista tai maakunnan hallituksen nimittämisestä, koska itsehallintolain 11 ja 16 §:n mukaan näistä asioista tulee säätää maakuntalailla.

Ehdotetun säännöksen nojalla maakunta-asetuksella voitaisiin maakuntalaissa olevan valtuuden nojalla edelleenkin säätää myös maakuntahallinnon järjestysmuodosta ja toiminnasta. Perustuslain 119 §:n 2 momenttia vastaavasti maakuntahallinnon toimielinten yleisistä perusteista olisi kuitenkin säädettävä maakuntalailla, jos niiden tehtäviin kuuluu julkisen vallan käyttöä.

Pykälän 2 momenttiin sisältyy säännös oikeudesta ottaa eräissä tilanteissa valtakunnallisia säännöksiä maakunta-asetukseen. Momentti on nykyistä vastaava.

22 §. *Maakuntapäivien ja maakunnan hallituksen aloitteet.* Pykälän otsikossa ja 2 momentissa nimitys maakuntahallitus muutettaisiin maakunnan hallitukseksi. Pykälän nykyisen 2 momentin mukaan maakuntahallitus voi tehdä esityksiä hallinnollisten säännösten ja määräysten antamisesta maakuntaa varten. Ilmaisuihin ”hallinnolliset säännökset ja määräykset” ehdotetaan korvattavaksi ilmaisulla ”asetukset ja muut hallinnolliset määräykset”. Ehdotus ei merkitse asiallista muutosta, vaan ilmaisutavan selkeyttämistä käyttämällä nykyisin yleensä käytettyjä ilmaisuja.

23 §. *Maakunnan toimivalta hallintoasioissa.* Pykälän 3 ja 4 kohdassa nimitys maakuntahallitus muutettaisiin maakunnan hallitukseksi. Lisäksi suomenkielisen version 4 kohdassa nimitys valtioneuvosto korvattaisiin kansallisarkistolla, joka on kyseisen viraston nykyinen suomenkielinen nimi.

25 §. *Hallintolainkäyttö.* Pykälän säännöksiä hallintolainkäytöstä huolehtivista tuomioistuimista ja muista viranomaisista ehdotetaan eräiltä osin täydennettäväksi. Myös käsitteistöä tarkistettaisiin, koska valtakunnassa hallinto-oikeudet ovat korvanneet lääninoikeudet yleisinä alueellisinä hallintotuomioistuimina.

Hallintolainkäyttölain oikeuspaikkasäännösten mukaan Ahvenanmaan hallintotuomioistuimien on toimivaltainen hallinto-oikeus maakunnassa. Pykälän 2 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan pääsääntönä olisi edelleen, että maakunnan hallituksen päätöksistä valitetaan korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Momentin uuden toisen virkkeen mukaan maakunnan hallituksen eläkeasiassa tekemästä päätöksestä valitettaisiin kuitenkin vakuutus-oikeuteen. Vakuutus-oikeus on nykyisin muutoinkin ylin muutoksenhakuviranomainen sekä yksityisen että julkisen sektorin eläkkeitä koskevissa asioissa.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi uusi säännös, joka koskee valitustietä valitettaessa päätöksestä, jonka maakunnan viranomaisen on tehnyt sopimusasetuksen nojalla. Maakunnan viranomaisen sopimusasetuksen nojalla tekemästä päätöksestä valitettaisiin Ahvenanmaan hallintotuomioistuimeen. Ehdotettu säännös on poikkeus sekä 1 momentista, jonka mukaan maakunnan hallituksen alaisen viranomaisen päätöksestä valitetaan maakunnan hallitukseen, että 2 momentista, jonka mukaan maakunnan hallituksen päätöksestä valitetaan korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Sopimusasetuksen nojalla tehdystä päätöksestä valitettaisiin Ahvenanmaan hallintotuomioistuimeen myös siinä tapauksessa, että valtakunnan viranomaisen asiassa tekemästä päätöksestä ei olisi valitettu hallinto-oikeuteen joko muutoksenhakutietä koskevista erityissäännöksistä johtuen tai siitä syystä, että päätösvalta olisi kuulunut valtioneuvostolle tai ministeriölle.

27 §. *Valtakunnan lainsäädäntövalta.* Pykälän 4 kohdassa on säännös maakunnan ja valtakunnan välisestä lainsäädäntövallan jaosta asioissa, jotka koskevat suhdetta ulkovaltoihin. Nykyisen sanamuodon mukaan valtakunnalla on lainsäädäntövalta näissä asioissa ottaen huomioon 9 luvun säännökset. Lain 9 luvussa on säännökset maakunnan asemasta kansainvälisiä sopimuksia koskevissa neuvotteluissa ja sopimusten täytäntöönpanossa. Ehdotuksen mukaan pykälän 4 kohtaan

lisättäisiin viittaus 9 a lukuun, joka koskee Euroopan unionin asioita. Valtakunnalla olisi siten ehdotuksen mukaan lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat suhdetta ulkovaltoihin ottaen huomioon 9 ja 9 a luvun säännökset. Ehdotuksella selkiytettäisiin 9 a luvun säännösten ja 27 §:n 4 kohdan toimivaltaa ulkoasioissa koskevan säännöksen välistä suhdetta. Maakunnalla voi 9 a luvun säännösten nojalla olla toimivaltaa sellaisissa asioissa, joita ilman 9 a luvun erityissäännöksiä pidettäisiin valtakunnan toimivaltaan kuuluvina, koska ne koskevat suhdetta ulkovaltaan. Ehdotettu muutos selkeyttää sitä, että maakunnan 9 a luvun mukainen toimivalta koskee myös asioita, joiden muutoin voitaisiin katsoa koskevan suhdetta ulkovaltoihin. Siten olisi selvää, että sellaisissa asioissa, jotka itsehallintolain mukaan kuuluvat maakunnan toimivaltaan, maakuntalailla voidaan säätää raporttien toimittamisesta EU:n toimielimille ja maakunnan viranomaisista, joiden tulee huolehtia määrättyjen yhteisön säädösten täytäntöönpanosta. Maakunnalla on lainsäädäntövaltaa myös asioissa, joissa Euroopan unionilla sen omien määräysten ja säännösten nojalla voi olla suoria kontakteja alueiden kanssa. Ehdotus ei kuitenkaan merkitse muutosta siinä suhteessa, että muodolliset yhteydet Euroopan unionin toimielimiin hoidettaisiin ulkoasiainhallinnon välityksellä kaikissa sellaisissa asioissa, joissa Euroopan unioni neuvottelee vain jäsenvaltioiden kanssa tai muulla tavoin on yhteydessä vain jäsenvaltioihin. Lain 9 a luvussa säädettäisiin tarkemmin kansallisten kannanottojen sisällön muodostamisesta sekä maakunnan ja valtakunnan kantojen yhtensovittamisesta EU-asioissa.

Pykälän 18, 28 ja 40 kohdassa nimitys maakuntahallitus korvattaisiin maakunnan hallituksella.

30 §. *Toimivalta ja menettely hallintoasioissa.* Pykälän 7, 8, 10 ja 12—22 kohdassa nimitys maakuntahallitus muutettaisiin maakunnan hallitukseksi.

31 §. *Valtakunnan viranomaisten velvollisuus avustaa maakunnan viranomaisia.* Nimitys maakuntahallitus muutettaisiin maakunnan hallitukseksi.

32 §. *Sopimusasetukset.* Pykälän 1 momentissa oleva nimitys maakuntahallitus muutettaisiin maakunnan hallitukseksi.

33 §. *Maakunnan hallituksen lausunnon hankkiminen.* Nimitys maakuntahallitus muutettaisiin maakunnan hallitukseksi.

42 §. *Valtion palveluksessa olevien kielitaito.* Pykälän nykyisen sanamuodon mukaan maakunnassa valtion palveluksessa olevalta henkilöltä vaadittavasta kielitaidosta säädetään maakuntahallituksen suostumuksin asetuksella. Ehdotuksen mukaan nimitys maakuntahallitus muutettaisiin maakunnan hallitukseksi. Lisäksi uudesta perustuslaista johtuen asetuksen antaja ehdotetaan mainittavaksi: asiasta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

51 §. *Erityinen avustus.* Pykälän 2 momentissa oleva nimitys maakuntahallitus muutettaisiin maakunnan hallitukseksi.

56 §. *Ahvenanmaan valtuuskunnan tehtävät.* Pykälän 1 momentissa oleva nimitys maakuntahallitus muutettaisiin maakunnan hallitukseksi.

9 luku. Kansainväliset velvoitteet

Ehdotuksen mukaan muutettaisiin luvun otsikko ja luvun molempia pykälää. Kansainvälisten sopimusten voimaantuloa maakunnassa koskevaa 59 §:ää muutettaisiin asiallisesti. Luvun käsitteistö muutettaisiin perustuslain 8 luvun käsitteistöä vastaavaksi.

58 §. *Kansainvälisiä velvoitteita koskevat neuvottelut.* Pykälässä olevat ilmaisut on nykyaikaistettu. Ilmaisut ”vieraan valtion kanssa tehtävää sopimusta” ja ”kansainväliset sopimukset” korvattaisiin ilmaisuilla ”valtiosopimusta tai muuta kansainvälistä velvoitetta” ja ”kansainväliset velvoitteet”, joita käytetään myös perustuslain 8 luvussa.

59 §. *Kansainvälisten velvoitteiden voimaantulo.* Käsitteistöä muutettaisiin ja 1 ja 2 momentti muuttaisivat paikkaa. Ainoa asiamuutos ehdotetaan 2 momentin toisessa virkkeessä. Muutos koskee lainsäätämisyjärjestystä eduskunnassa, kun on kyse sellaisten sopimusmääräysten voimaansaattamisesta, jotka ovat ristiriidassa itsehallintolain kielisäännösten kanssa. Ehdotetun 2 momentin mukaan pääsääntönä

olisi edelleen, että sopimusmääräys, joka on ristiriidassa itsehallintolain kanssa, voi tulla voimaan maakunnassa vain, jos eduskunta säätää lain niin kutsutussa supistetussa perustuslainsäätämisyjärjestyksessä ja maakuntapäivät antaa hyväksymisensä päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä. Ehdotuksen mukaan kansainvälisen sopimuksen voimaansaattamista koskevaa lakiehdotusta ei sitä vastoin enää olisi käsiteltävä eduskunnassa supistetussa perustuslainsäätämisyjärjestyksessä, vaikkakin voimaansaattettava sopimusmääräys olisi ristiriidassa itsehallintolain kanssa, jos on kyse vain siitä kielestä, jota maakunnan viranomaisten tulee käyttää yhteydenpidossa ulkomaalaisiin tai ulkomaisiin viranomaisiin. Maakuntapäivien käsitellessä voimaansaattamislakia lain hyväksyminen vaatisi kuitenkin edelleen, että päätöstä on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä. Poikkeus pääsäännöstä koskisi siten ainoastaan käsittelyjärjestystä eduskunnassa. Muutos ei myöskään vaikuttaisi maakunnan viranomaisten ja valtakunnan viranomaisten väliseen kirjeenvaihtokieleen, josta säädetään 38 §:ssä, koska sopimukset eivät koske tällaista yhteydenpitoa. Ehdotettu säännös on lisäksi rajattu koskemaan nimenomaan yhteydenpitoa ulkomaalaisiin ja ulkomaisiin viranomaisiin.

Ehdotuksen mukaan 1 ja 2 momentti muuttaisivat paikkaa. Pykälän 1 momentti koskisi siten yleisimpiä käytännön tapauksia, joissa sopimus sisältää itsehallinnon alaan kuuluvan määräyksen. Pykälän 2 momentti koskisi harvinaisempia tapauksia, joissa sopimus sisältää itsehallintolain kanssa ristiriidassa olevan määräyksen.

Pykälän 3 momentissa ehdotettu viittausta koskeva muutos johtuu siitä, että 1 ja 2 momentti vaihtaisivat paikkaa.

9 a luku. Euroopan unionin asiat

Ehdotuksen mukaan 9 a luku muutettaisiin kokonaisuudessaan. Luvussa on säännökset asioista, jotka koskevat Euroopan unionia. Nykyiset säännökset liittyvät lähinnä maakunnan asemaan EU-asioiden

kansallisessa valmistelussa. Näiden säännösten sisältöön ehdotetaan nyt vain pieniä muutoksia ja täsmennyksiä. Aikaisempien säännösten lisäksi lukuun ehdotetaan nimenomaisia säännöksiä maakunnan ja valtakunnan välisestä toimivallanjaosta Euroopan unionissa tehtyjen päätösten kansallisessa täytäntöönpanossa. Jäsentelyssä on lisäksi tehty selvempi ero toisaalta EU-asioiden valmistelun ja toisaalta EU-asioiden täytäntöönpanon välillä. Luvun käsitteistö on muutettu uuden perustuslain 8 luvun mukaiseksi. Myös lain 27 §:n 4 kohdassa ehdotetulla muutoksella on merkitystä sääntelyn kokonaisuuden kannalta.

Ehdotuksessa luvun suomenkielinen otsikko on yksinkertaistettu siten, että se vastaa perustuslain 96 §:n otsikkoa.

59 a §. *Kansallisten kannanottojen valmistelu.* Pykälässä on perussäännökset maakunnan asemasta EU-asioiden kansallisessa valmistelussa. Pykälän sisältö vastaa pääosin nykyisen 59 a ja 59 b §:n säännöksiä. Pykälän 1 ja 2 momentissa säädetään, millä tavoin maakunta osallistuu Suomen Euroopan unionissa esittämien kannanottojen valmisteluun ja niistä päättämiseen. Pykälän 3 momentissa säädetään keinoista, joilla maakunnan 1 momentin mukaiset vaikutusmahdollisuudet pyritään toteuttamaan myös käytännössä.

Pykälän 1 momentin mukaan maakunnan hallituksella on oikeus osallistua valtioneuvoston piirissä Euroopan unionissa tehtäviä päätöksiä edeltävään Suomen kannanottojen valmisteluun, jos on kyse sellaisten asioiden valmistelusta, jotka itsehallintolain mukaan kuuluisivat maakunnan toimivaltaan, jollei päätöstä tehtäisi Euroopan unionissa, tai asiasta, jolla muuten voi olla erityistä merkitystä maakunnalle, vaikka se itsehallintolain mukaan kuuluu valtakunnan toimivaltaan. Asiallisesti ehdotus vastaa nykyisen 59 a §:n 2 momentin säännöstä. Ilmaisua ”Euroopan unionissa tehtävä päätös” käytetään myös perustuslain 93 §:n 2 momentissa. Ilmaisua käsittää laajasti kaikki ne asiat ja asiaryhmät, joista EU:ssa päätetään. Lain 59 c §:ssä ehdotetaan kuitenkin erillisiä säännöksiä maakunnan osallistumisesta niin kutsuttuja

sopimusrikkomus- tai valvonta-asioita koskevien Suomen kannanottojen valmisteluun.

Yhteisen valmistelun tavoitteena on yhteensovittaa valtakunnan ja maakunnan kannat siten, että Suomi voi esittää Euroopan unionin toimielimissä yhden kannanoton. Valtakunnan ja maakunnan etujen tehokas valvominen edellyttää yleensä sitä, että asioissa saavutetaan ensin yhteisymmärrys kansallisella tasolla.

Jäsenyys Euroopan unionissa ei muuttanut itsehallintolain mukaista lainsäädäntövallan jakoa maakunnan ja valtakunnan välillä. Tästä syystä ja koska maakunta ei ole suoraan edustettuna EU:n toimielimissä, on kohtuullista, että Suomen edustajat tiedottavat myös maakunnan kannasta, jos jossakin asiassa yhteistä yhteensovittua kannanottoa ei ole pystytty saavuttamaan. Tästä säädettäisiin 1 momentin toisessa virkkeessä, jonka mukaan maakunnan hallituksen pyynnöstä maakunnan kannasta olisi tiedotettava Euroopan unionin toimielimissä, jos päätösvalta asiassa itsehallintolain mukaan kuuluu maakunnan toimivaltaan.

Ehdotus merkitsee sitä, että valtakunnan ja maakunnan tulee pyrkiä saavuttamaan yhteinen kannanotto asioissa, jotka itsehallintolain mukaan kuuluvat maakunnan toimivaltaan. Jos tämä ei ole mahdollista esimerkiksi siitä syystä, että maakunnan olojen katsotaan edellyttävän valtakunnasta poikkeavia ratkaisuja, Suomen edustajien olisi tiedotettava maakunnan kannasta. Tällaisessa tapauksessa Suomen yhteinen kannanotto voi sisältää esimerkiksi ehdotuksen erityisistä maakuntaa koskevista poikkeussäännöksistä tai muista erityisjärjestelyistä taikka siirtymäajoista. On myös mahdollista, että Suomi tiedottaa maakunnan kannasta lainsäädäntöasioissa. Mikään ei estä sitä, että Suomi jäsenvaltion ominaisuudessa esittää oma kantansa, mutta samalla ilmoittaa, että maakunnan kanta on toisenlainen. Koska tavoitteena tulee olla, ettei Suomi esitä erilaisia kantoja, ehdotetaan, että maakunnan poikkeavista kannoista tiedotettaisiin vain siinä tapauksessa, että maakunnan hallitus tätä nimenomaisesti pyytää. Tällöin valtakunnan

ja maakunnan viranomaiset voivat myös yhdessä keskustella siitä, miten kannat parhaiten voitaisiin esittää.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säännöstä, joka koskee maakunnan hallituksen oikeutta muodostaa Suomen kannanoton sisältö siltä osin kuin asia itsehallintolain mukaan kuuluu maakunnan toimivaltaan, jos asia koskee Euroopan yhteisön yhteisen politiikan soveltamista Ahvenanmaalla. Asiallisesti ehdotus vastaa nykyisen 59 b §:n säännöstä. Käytännössä maakunnan hallitus valmistelisi siten jatkossakin sellaiset komissiolle toimitettavat Suomen kannanotot, jotka koskevat esimerkiksi Ahvenanmaalla sovellettavien rakennerahasto-ohjelmien suunnitelmia ja suunnitelmat sisällöltään kuuluvat maakunnan toimivaltaan. Jos maakunnalle ei laadita omaa ohjelmaa, vaan se on osana laajempaa ohjelmaa, maakunnan hallitus valmistelisi sen osan ohjelmaluonnoksesta, joka kuuluu maakunnan toimivaltaan, eli muodostaisi Suomen kannanoton tältä osin.

Pykälän 3 momentin mukaan maakunnan hallitukselle olisi tiedotettava 1 momentissa tarkoitettujen asioiden valmistelusta Euroopan unionissa ja sille olisi pyynnöstä varattava tilaisuus osallistua myös näiden asioiden valmisteluun Euroopan unionissa. Asiallisesti säännöksen alku, joka koskee tiedottamisvelvollisuutta, vastaa nykyisen 59 a §:n 1 momentin säännöstä.

Säännöksen loppuosa liittyy maakunnan edustajille varattavaan tilaisuuteen osallistua maakunnan toimivaltaan itsehallintolain mukaan kuuluvien asioiden valmisteluun myös silloin, kun asiaa valmistellaan Euroopan unionissa. Ehdotettu säännös on uusi itsehallintolaissa.

Ehdotuksen mukaan maakunnan hallitukselle olisi pyynnöstä varattava tilaisuus osallistua Suomen valtuuskunnan työskentelyyn kun asiaa valmistellaan. Siten aloitteen maakunnan edustajan osallistumisesta valmisteluun Euroopan unionissa tulisi tulla maakunnasta. Maakunnan asiana olisi myös arvioida, milloin maakunnan edustajien osallistuminen valmisteluun olisi järkevää ja maakunnalle tärkeää. Valtakunnan viranomaiset eivät siten olisi velvollisia erikseen tiedustelemaan, haluaako maakunta

lähettää edustajia johonkin kokoukseen. Valtakunnan viranomaiset voisivat tietenkin myös itse tehdä aloitteen maakunnan oman edustajan lähettämisestä, jos se katsotaan tarpeelliseksi.

Käytännössä yhteisön oikeus tai EU:n työrutiinit saattavat rajoittaa maakunnan mahdollisuuksia osallistua valmisteluun Euroopan unionissa. Maakunnan osallistumista ei kuitenkaan voitaisi evätä, jos asia itsehallintolain mukaan kuuluu maakunnan toimivaltaan ja osallistuminen on EU:n työtapojen mukaan mahdollista. Siitä, miten osallistuminen Suomen valtuuskunnan työskentelyyn, mukaan lukien osallistuminen EU:n valmisteluelimiin, järjestetään päätäisivät valtakunnan viranomaiset neuvoteltuaan maakunnan hallituksen kanssa. Maakunnan edustajat osallistuvat valmisteluun Euroopan unionissa Suomen valtuuskunnan osana. Maakunnan edustajilla ei siis ole itsenäistä puhevaltaa Suomen kannanotoista riippumatta. Mikään ei estä maakunnan edustajia käyttämästä kokouksissa puheenvuoroja Suomen valtuuskunnan puheenjohtajan suostumuksella. Esimerkiksi maakunnan hallituksen muodostamia kannanottoja käsiteltäessä olisi hyvin luontevaa, että maakunnan edustaja käyttäisi Suomen puheenvuoron.

Ehdotettu säännös koskee mahdollisuutta osallistua valmisteluun Euroopan unionissa. Se ei koske varsinaista päätöksentekoa. Valtioneuvosto päättää Suomen valtuuskunnan kokoonpanosta ja Suomen edustamisesta esimerkiksi ministerineuvoston kokouksissa. Ei ole esteitä sille, että esimerkiksi maakunnan hallituksen jäsen osallistuisi neuvoston kokoukseen, mutta asiasta päättäminen kuuluu valtioneuvostolle.

Osallistuessaan EU-tasolla pidettäviin kokouksiin maakunnan hallitus vastaa omista kustannuksistaan.

59 b §. *Euroopan unionissa tehtyjen päätösten täytäntöönpano.* Ehdotetussa pykälässä on säännökset maakunnan ja valtakunnan toimivallan jaosta silloin, kun yhteisön oikeus ja, yleisemmin, Euroopan unionissa tehdyt päätökset pannaan täytäntöön maakunnassa. Säännökset ovat

uusia itsehallintolaissa. Lakiin kirjattaisiin nykyisinkin voimassa oleva pääsääntö, jonka mukaan maakunnan ja valtakunnan välinen toimivallan jako säilyy myös yhteisön oikeuden täytäntöönpanossa. Pykälässä täsmennettäisiin myös toimivallan jakoa sellaisissa tilanteissa, joissa toimivallan jakoa koskevaa pääsääntöä ei voida noudattaa. Ehdotetussa pykälässä on lisäksi säännös maakunnan hallituksen oikeudesta olla yhteydessä komissioon Euroopan unionissa tehtyjen päätösten täytäntöönpanoa koskevista asioista. Käsite ”Euroopan unionissa tehty päätös” olisi tässä pykälässä kuten myös 59 a §:ssä ymmärrettävä laajassa merkityksessä ja yhteydessä perustuslain 8 luvun käsitteistöön.

Pykälän 1 momentissa todettaisiin pääperiaate, jonka mukaan Euroopan unionissa tehtyihin päätöksiin liittyvistä Suomen toimenpiteistä päätettäessä lainsäädäntövalta ja toimivalta hallintoasioissa jakautuu maakunnan ja valtakunnan välillä siten kuin itsehallintolaissa säädetään. Ehdotuksen mukaan itsehallintolakiin kirjattaisiin siten jo nykyisin voimassa oleva periaate, jonka mukaan Euroopan unionin jäsenyys ja se, että osaa maakuntaa koskevasta lainsäädäntövallasta ja toimivallasta hallintoasioissa käytetään EU:n tasolla, eivät vaikuta maakunnan ja valtakunnan väliseen toimivallan jakoon, kun yhteisön oikeutta pannaan täytäntöön kansallisella tasolla.

Pykälän 2 momentissa on säännökset toimivallan jaosta eräissä erityistapauksissa. Ensimmäisen virkkeen mukaan maakunnan ja valtakunnan viranomaisten tulisi neuvotella keskenään, jos niiden toimenpiteet ovat toisistaan riippuvaisia. Säännös koskee sellaisia tilanteita, joissa yhteisön oikeuden täytäntöönpanovalta maakunnassa kuuluisi maakunnalle ja muualla maassa valtakunnalle, mutta joissa maakunnan ja valtakunnan täytäntöönpanoon liittyvät toimenpiteet olisi sovittava yhteen. Näissä tapauksissa yhteisön oikeus ei aseta esteitä sille, että täytäntöönpano tapahtuisi erikseen toisaalta Ahvenanmaan maakunnassa ja toisaalta muualla Suomessa edellyttäen, että täytäntöönpanoon liittyvät toimenpiteet sovitaan yhteen asianmukaisella tavalla.

Näissä tapauksissa maakunnan ja valtakunnan viranomaisten tulisi ehdotuksen mukaan neuvotella keskenään ja molemminpuolisella yhteydenpidolla varmistua siitä, että toimenpiteet voidaan sovittaa yhteen. Jos Suomelle on esimerkiksi EU:n tasolla tehdyllä päätöksellä annettu jokin yhteinen kiintiö ja sekä valtakunnan viranomaisten että maakunnan viranomaisten olisi päätettävä kiintiön käytöstä tai seurattava sen täyttymistä, viranomaisten tulisi yhdessä huolehtia siitä, ettei yhteistä kiintiötä ylitetä.

Momentin toisen, kolmannen ja neljännen virkkeen säännökset liittyvät sellaisiin tilanteisiin, joissa jäsenvaltio yhteisön oikeuden mukaan voi päättää vain yhdestä hallintotoimenpiteestä sellaisen päätöksen täytäntöön panemiseksi, jonka täytäntöönpano maakunnassa itsehallintolain mukaan kuuluisi maakunnalle ja muualla maassa valtakunnan viranomaiselle. Momentin toisen virkkeen mukaan päätösvalta tällaisessa hallintoasiassa kuuluisi valtakunnan viranomaisille. Tällaisissa tapauksissa tulisi siis poiketa 1 momentin pääsäännöstä, jonka mukaan itsehallintolain mukaista toimivallan jakoa tulisi noudattaa, koska tätä toimivallan jakoa ei olisi mahdollista noudattaa yhteisön oikeuden johdosta. Momentin kolmannen virkkeen mukaan maakunnan viranomaiselle olisi kuitenkin annettava tilaisuus vaikuttaa valtakunnan viranomaisen päätökseen tällaisessa tilanteessa. Ehdotuksen mukaan valtakunnan viranomaisen olisi ennen päätöksentekoa neuvoteltava asiasta maakunnan viranomaisen kanssa yhteisymmärrykseen pyrkien ja maakunnan viranomaisen näkökannat olisi otettava mahdollisuuksien mukaan huomioon.

Momentin neljännen virkkeen mukaan Ahvenanmaan valtuuskunnalta voitaisiin pyytää suositus asian ratkaisemiseksi, jos maakunnan ja valtakunnan viranomaiset eivät ole yhtä mieltä tällaisissa tilanteissa tarvittavista valtakunnan viranomaisen toimenpiteistä. Itsehallintolain 56 §:n 1 momentin mukaan Ahvenanmaan valtuuskunta antaa pyynnöstä lausuntoja valtioneuvostolle ja sen ministeriöille sekä maakunnan hallitukselle ja tuomioistuimille.

Ehdotettu säännös täydentäisi mainittua säännöstä siinä suhteessa, että sen nojalla voisi lausuntoa pyytää myös sellainen toimivaltainen valtakunnan viranomaisen, jota ei mainita 56 §:n 1 momentissa, ja myös muu maakunnan viranomaisen kuin maakunnan hallitus.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan poikkeusta toimivallan jakoa koskevasta pääsäännöstä tilanteissa, joissa jäsenvaltio yhteisön oikeuden mukaan voisi nimetä vain yhden hallintoviranomaisen hoitamaan tiettyjä asioita jäsenvaltiossa, vaikka maakunta normaalin hallintoasioita koskevan toimivaltansa nojalla itse voisi tällaisissa tapauksissa päättää omista viranomaisistaan. Tällaisissa tilanteissa viranomaisen nimeäminen kuuluisi ehdotuksen mukaan valtakunnalle. Tämän poikkeuksen käytännön merkitystä rajoittaa kuitenkin momentin toisen virkkeen säännös. Sen mukaan näin nimetyn viranomaisen tulee tehdä sellainen päätös, joka muutoin kuuluisi maakunnan toimivaltaan, maakunnan hallituksen esittämän kannan mukaisesti. Saattaa olla, että yhteisön oikeus esimerkiksi edellyttää, että tiettyjen hallintolupien myöntäminen keskitetään yhdelle tähän tehtävään nimetylle viranomaiselle kussakin jäsenvaltiossa. Jos oletetaan, että toimivalta myöntää tällaisia lupia itsehallintolain toimivallan jaon mukaan kuuluisi maakunnalle ja että valtakunta on nimennyt tietyt valtakunnan viranomaisen lupia myöntämään, tämän valtakunnan viranomaisen tulisi siten myöntää myös maakuntaa koskevat luvat, vaikka toimivalta itsehallintolain mukaan kuuluisi maakunnan viranomaiselle. Ehdotettujen säännösten mukaan tämän valtakunnan viranomaisen tulisi kuitenkin ennen päätöksentekoa asiassa olla yhteydessä maakunnan hallitukseen ja päätöksentekoon mahdollisesti sisältyvää harkintavaltaa tulisi käyttää tavalla, joka ilmenee maakunnan hallituksen näkökannasta. Päätöksen muodollisesti tekevän valtakunnan viranomaisen tulisi siten noudattaa maakunnan hallituksen kantaa, jos se on juridisesti mahdollista. Sitä tosiasiaa, että viranomaisen maakunnassa harjoittama lupapolitiikka eroaisi lupapolitiikasta maan muissa osissa, ei yksinään tulisi voida pitää

juridisena esteenä.

Ehdotettu 3 momentin säännös ei estäisi soveltamasta 32 §:n mukaista mahdollisuutta siirtää edellä tarkoitettut kansalliset hallintoasiat maakunnan viranomaiselle sopimusasetuksella.

Mahdollista on, että 3 momentin mukaan valittu viranomaisen tekisi päätöksen myös 2 momentin toisessa virkkeessä tarkoitetuissa tilanteissa eli tilanteissa, joissa jäsenvaltiossa voidaan ryhtyä ainoastaan yhteen toimenpiteeseen. Silloin on myös 2 momentin säännöksiä noudatettava päätöksenteossa.

Pykälän 4 momentissa on säännökset maakunnan hallituksen ja komission välisistä yhteydenotoista sellaisissa maakunnan toimivaltaan kuuluvissa asioissa, jotka koskevat yhteisön oikeuden ja yhteisön yhteisen politiikan täytäntöönpanoa maakunnassa. Maakunnan hallituksella olisi oikeus olla yhteydessä komissioon näissä asioissa. Säännös koskee muodollisia, virallisia yhteyksiä. Se ei vaikuttaisi maakunnan viranomaisten ja komission välisiin epävirallisiin yhteydenottoihin. Säännöksessä tarkoitettuja asioita olisivat esimerkiksi julkisia hankintoja koskevat ilmoitukset, niin kutsutut elinkeinoelämän valtioneuvoston koskevat ilmoitukset ja rakennerahasto-ohjelmien toimeenpano maakunnassa siihen liittyvine tiedottamisvelvollisuuksineen. Säännös koskisi myös vastaamista sellaisiin komission Suomelle osoittamiin tiedusteluihin, jotka koskevat esimerkiksi lainsäädännön sisältöä tai viranomaisten toimintaa maakunnan toimivalta-aloilla. Säännös ei sen sijaan koskisi yhteyksiä komissioon asioissa, joissa komissio on ryhtynyt toimenpiteisiin Suomea vastaan sopimusrikkomuksen johdosta. Kannanottoja sopimusrikkomusasioissa koskevat säännökset sisältyvät 59 c §:ään.

Pykälän 4 momentin säännös on merkittävä myös 27 §:n 4 kohdan tulkinnan kannalta. Säännös rajaisi nimittäin niitä 27 §:n 4 kohdassa tarkoitettuja asioita, jotka kuuluvat valtakunnan toimivaltaan sillä perusteella, että niitä pidetään Suomen suhdetta ulkovaltoihin koskevinä asioina. Tällä perusteella itsehallintolain mukaisen

toimivallan jaon vastaisena ei voitaisi pitää esimerkiksi sitä, että maakunnan hallitus maakuntalailla nimettäisiin yhteisön oikeutta täytäntöön panevaksi viranomaiseksi, jonka tulee toimittaa komissiolle kyseisen lainsäädännön edellyttämät raportit, eikä sitä, että maakunnan hallitus esimerkiksi jonkun rakennerahasto-ohjelman hallintoviranomaisena toimittaa komissiolle tietyt yhteisön oikeuden edellyttämät raportit. Yhteisön oikeuden mukaan erilaiset selonteot tai ilmoitukset (notifikaatiot) toimittaa komissiolle yleensä nimenomaan jäsenvaltio. Silloin myös maakunnan hallituksen selonteot ja ilmoitukset toimitettaisiin komissiolle Suomen nimissä. Muodollisesti yhteydenotto tapahtuu Suomen EU-edustuston kautta. Ehdotettu säännös ei estäisi sitä, että yhteydet EU-edustustoon hoidettaisiin joidenkin asiaryhmien osalta valtioneuvoston EU-sihteeristön tai muun sellaisen yksikön kautta, joka hoitaa keskitetysti myös eri ministeriöiden ja komission väliset yhteydenotot. Ehdotettu säännös ei merkitse sitä, että yleinen sääntö olisi, että maakunta ensin lähettäisi ilmoituksensa valtakunnan toimivaltaiselle viranomaiselle, joka sitten vuorostaan toimittaisi ne eteenpäin. Jos yhteisön oikeus kuitenkin edellyttää, että jäsenvaltio on nimennyt yhden viranomaisen hoitamaan tiettyä tiedottamista koko jäsenvaltion osalta, tämä viranomaisella huolehtisi myös maakunnan ilmoitusten tai raporttien toimittamisesta komissiolle. Momentin toisen virkkeen mukaan maakunnan hallitus ja valtioneuvosto sopisivat tarkemmin siitä, miten valtioneuvostolle tiedotetaan maakunnan hallituksen ja komission välisistä yhteydenotoista. Tiedotuksen toimivuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota silloin, kun yhteyksiä EU-edustustoon ei hoideta EU-sihteeristön tai jonkun muun valtioneuvoston yksikön välityksellä. Sovitut menettelytavat voitaisiin kirjata esimerkiksi EU-asioiden valmistelua koskeviin ohjeisiin. Ehdotetulla säännöksellä korostetaan sitä, että on tärkeää, että valtakunnan viranomaiset ovat tietoisia maakunnan ja komission välisistä yhteydenotoista.

59 c §. Kannanotot

sopimusrikkomusasioissa. Pykälä sisältää säännökset Suomen kannanottojen valmistelusta maakuntaa koskevissa sopimusrikkomusasioissa.

Sopimusrikkomuksilla tarkoitetaan Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 226—228 artiklan (sekä muiden perussopimusten vastaavien määräysten) mukaisia asioita ja menettelyjä. Pykälä olisi itsehallintolaissa uusi. Sillä täydennettäisiin tässä tarkoitettuja tilanteita silmällä pitäen ehdotetun 59 a §:n säännöksiä, jotka koskevat yleisesti maakunnan hallituksen osallistumista Suomen kansallisten kannanottojen valmisteluun. Ehdotetulla pykälällä ei pyritä muuttamaan sopimusrikkomusasioiden kansallisessa valmistelussa jo muotoutuneita käytäntöjä.

Ehdotuksen mukaan maakunnan hallitus valmistelisi yhdessä valtakunnan viranomaisten kanssa Suomen vastausten sisällön vastattaessa sellaisiin komission kannanottoihin, jotka koskevat puutteita jäsenvaltion Euroopan yhteisöjen perussopimusten mukaisten velvollisuuksien täyttämässä siltä osin kuin velvollisuuksien täyttäminen kuuluu maakunnan toimivaltaan. Pykälän tämä osa liittyy tilanteisiin, joissa komissio perustamissopimuksen 226 artiklan 1 kohdan nojalla on antanut Suomelle niin kutsutun virallisen huomautuksen tai perustellun lausunnon, jossa komissio katsoo, että Suomi on jättänyt täyttämättä sille kuuluvan velvollisuuden, ja maakunnan ja valtakunnan välisen toimivallan jaon mukaan komission kannanotossa tarkoitettun velvollisuuden täyttäminen olisi maakunnan asia.

Pykälän loppuosan mukaan maakunnan hallitus valmistelisi yhdessä valtakunnan viranomaisten kanssa ne Suomen kannanotot, jotka tällaisessa asiassa esitettäisiin Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa. Tässä tarkoitetaan sellaisten erilaisten kirjelmien, vastineiden ja muiden kannanottojen valmistelua, jotka Suomi esittäisi tuomioistuinkäsittelyssä.

Ehdotuksen mukaan maakunnan hallitus valmistelisi yhdessä valtakunnan viranomaisten kanssa Suomen vastaukset ja kannanotot tällaisissa tapauksissa. Suomen kannanotot perustuisivat yhteiseen

valmisteluun, jossa maakunnan ja valtakunnan kannanotot olisi punnittava vastakkain ja tarvittaessa sovitettava yhteen. Vaikka Suomen hallitus viime kädessä päättää Suomen vastausten ja kannanottojen sisällöstä maakuntaa koskevista sopimusrikkomusasioissa, tulisi vastausten ja kannanottojen valmistelussa kiinnittää erityistä huomiota myös maakunnan oikeuteen puolustautua. Esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, jossa komissio katsoo maakuntalainsäädännön olevan yhteisön oikeuden vastainen, tulisi Suomen kannanotosta yleensä käydä ilmi, millä perusteella maakunnan hallitus katsoo maakuntalain olevan sopusoinnussa yhteisön oikeuden kanssa, vaikka valtakunnan viranomaiset olisivat samaa mieltä komission kanssa yhteisön oikeuden tulkinnasta.

59 d §. *Euroopan yhteisön alueiden komitea*. Pykälä vastaa voimassa olevaa 59 c §:ää. Ainoa muutos on, että nimitys maakuntahallitus on muutettu maakunnan hallitukseksi.

60 §. *Maakunta-asetusten lainmukaisuus sekä toimivaltaristiriidat*. Pykälän 2 momentissa nimitys maakuntahallitus muutettaisiin maakunnan hallitukseksi.

60 b §. *Virkasyyte*. Ehdotuksen mukaan maaneuvosta ja maakunnan hallituksen jäsentä syytettäisiin virkarikoksesta jatkossakin Turun hovioikeudessa. Sen sijaan ei enää olisi erityissäännöksiä maakunnan hallituksen esittelijän tai muiden maakuntahallinnon virkamiesten virkasyytepaikasta. Tämä merkitsee sitä, että maakunnan hallituksen esittelijää ja maakuntahallinnon muita virkamiehiä syytettäisiin siinä alioikeudessa, jolla on toimivalta käsitellä virkarikoksia koskevia syytteitä.

Nykyisen 76 §:n mukaan se, mitä vanhassa itsehallintolaissa säädetään virkasyytteestä maaneuvosta, maakuntahallituksen jäsentä ja esittelijää sekä muuta maakuntahallinnon virkamiestä vastaan, on edelleen voimassa, kunnes asetuksella toisin säädetään. Vuoden 1951 Ahvenanmaan itsehallintolain (670/1951) 41 §:n mukaan virkasyyte maaneuvosta sekä maakunnanhallituksen jäsentä ja esittelijää vastaan käsitellään Turun hovioikeudessa. Pykälän toisen virkkeen mukaan muuta

maakunnanhallinnon viran tai toimen haltijaa syytetään virkarikoksesta, sikäli kuin ei toisin ole säädetty, asianomaisessa alioikeudessa.

Voimassa olevan 76 §:n perusteluissa viitataan edellisen itsehallintolain 41 §:ään ja todetaan, että säännöksen on tarkoitus jäädä toistaiseksi voimaan. Perusteluissa viitataan kuitenkin siihen, että virkamieslainsäädännössä yhä enemmän on alettu vain ylimmissä viroissa määrätä erityinen oikeuspaikka virkarikoksen varalta ja että myös maakuntahallituksen esittelijöiden syyttäminen virkarikoksesta alioikeudessa puoltaa paikkaansa. Koska tuolloin vastaavassa asemassa olevia valtion virkamiehiä syytettiin virkarikoksesta hovioikeudessa, katsottiin kuitenkin perustelluksi antaa voimassa olevan järjestelmän jäädä toistaiseksi ennalleen. Perusteluissa todetaan kuitenkin, että mikäli tätä koskevaa lainsäädäntöä yleisesti muutetaan, olisi kuitenkin tarkoituksenmukaista tarkistaa myös maakunnan palveluksessa olevia koskevat säännökset. Jotta tämä voisi tapahtua tarvitsematta muuttaa itsehallintolakia, 76 § muotoiltiin siten, että muutos voitaisiin tehdä valtakunnallisella asetuksella.

Nyt ehdotetaan, että voimassa olevan 76 §:n viittaus korvataan säännöksellä, joka suoraan ilmaisee maaneuvosta ja maakunnan hallituksen jäsentä vastaan nostetun virkasyytteen oikeuspaikan. Uutta säännöstä, joka on tarkoitettu pysyväksi, ei voida ottaa 76 §:ään, koska mainittu pykälä kuuluu 11 luvun voimaantulo- ja siirtymäsäännöksiin. Siksi ehdotetaan, että uusi säännös otettaisiin erityisiä säännöksiä sisältävän 10 luvun uuteen 60 b §:ään.

Ehdotetussa pykälässä ei enää anneta mahdollisuutta säätää asiasta toisin asetuksella. Ehdotettujen muutosten jälkeen maakunnan hallituksen virkamiehiä vastaan nostettujen syytteiden oikeuspaikka vastaisi ylimpiä valtion virkamiehiä vastaan nostettujen syytteiden oikeuspaikkaa. Jos tulevaisuudessa tulisi ajankohtaiseksi muuttaa maaneuvosta ja maakunnan hallituksen jäsentä vastaan nostettujen virkasyytteiden oikeuspaikkaa, asian sääntelyä asetuksella ei voida pitää asianmukaisena.

61 §. *Valtion maa ja rakennukset*. Pykälän 3 momentissa nimitys maakuntahallitus korvattaisiin nimityksellä maakunnan hallitus.

11 luku. **Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset**

72 §. *Kotiseutuoikeus*. Pykälän 1 momentissa nimitys maakuntahallitus korvattaisiin nimityksellä maakunnan hallitus.

76 §. *Virkasyyte*. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Ehdotuksen mukaan uusi maaneuvosta ja maakunnan hallituksen jäsentä vastaan nostettujen virkasyytteiden oikeuspaikkaa koskeva säännös otettaisiin uuteen 60 b §:ään.

2. **Tarkemmat säännökset ja määräykset**

Lakiehdotus ei aiheuta välitöntä tarkempien säännösten antamisen tarvetta.

3. **Voimaantulo**

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan niin pian kuin mahdollista sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

4. **Säätämisjärjestys**

Itsehallintolain 69 §:n 1 momentin mukaan itsehallintolakia voidaan muuttaa vain eduskunnan ja maakuntapäivien yhtäpitävin päätöksin. Eduskunnassa päätös on tehtävä siinä järjestyksessä kuin perustuslain muuttamisesta on säädetty, eli perustuslain 73 §:ssä säädetyllä tavalla, ja maakuntapäivillä siten, että sitä on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

*Lakiehdotukset***1.****Laki****Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty perustuslain 73 §:ssä säädetyllä tavalla, sekä Ahvenanmaan maakuntapäivien päätöksen mukaisesti, joka on tehty 16 päivänä elokuuta 1991 annetun Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 69 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla, *kumotaan* 16 päivänä elokuuta 1991 annetun Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 76 §, *muutetaan* 3 §:n 2 momentti, 5 §, 7 §:n 1 momentti, 3 luvun otsikko, 16 §, 18 §:n 1 kohta, 20—22 §, 23 §:n 3 ja 4 kohta, 25 §, 27 §:n 4, 18, 28 ja 40 kohta, 30 §:n 7, 8, 10 ja 12—22 kohta, 31 §, 32 §:n 1 momentti, 33 §, 42 §:n 1 momentti, 51 §:n 2 momentti, 56 §:n 1 momentti, 9 ja 9 a luku, 60 §:n 2 momentti, 61 §:n 3 momentti ja 72 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 9 luku siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen ja 9 a luku laissa 1556/1994, sekä *lisätään* lakiin uusi 60 b § seuraavasti:

3 §

Maakunnan toimielimet

Maakunnan yleinen johto ja hallinto kuuluvat Ahvenanmaan maakunnan hallitukselle ja sen alaisille viranomaisille.

5 §

Ahvenanmaan valtuuskunta

Ahvenanmaan valtuuskunta on maakunnan ja valtakunnan yhteinen toimielin. Valtuuskunnan kokoonpanosta ja tehtävistä sekä kustannuksista säädetään 19, 32, 55—57 ja 59 b §:ssä.

7 §

Kotiseutuoikeus hakemuksen perusteella

Maakunnan hallitus myöntää kotiseutuoikeuden.

3 luku

Maakuntapäivät ja maakunnan hallitus

16 §

Maakunnan hallitus

Maakunnan hallituksen nimittämisestä säädetään maakuntalailla.

18 §

Maakunnan lainsäädäntövalta

Maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat:

1) maakuntapäivien järjestysmuotoa ja tehtäviä sekä maakuntapäivien jäsenen vaalia, maakunnan hallitusta sekä sen alaisia viranomaisia ja laitoksia;

20 §

Maakuntalain voimaantulo ja julkaiseminen

Jos tasavallan presidentti on määrännyt, että maakuntalaki raukeaa, tai jos presidentti on päättänyt olla käyttämättä veto-oikeuttaan, on tästä ilmoitettava maakunnan hallitukselle. Jos presidentti on määrännyt, että maakuntalaki raukeaa vain eräiltä osin, maakunnan hallituksen on maakuntalaissa säädettävällä tavalla ratkaistava, tuleeko laki muilta osin voimaan vai raukeako se kokonaisuudessaan.

Maakunnan hallitus julkaisee maakuntalait. Maakuntalaki tulee voimaan maakuntapäivien määräämänä ajankohtana. Jollei ajankohdasta ole säädetty maakuntalaissa, maakunnan hallitus määrää siitä. Jollei maakuntalakia ole julkaistu viimeistään määrätynä voimaantuloajankohtana, se tulee voimaan julkaisemispäivänä.

Jos maakunnan talousarvioon otettu määräraha edellyttää maakuntalain säätämistä ja maakuntalain nopealle voimaantulolle on erityisiä syitä, maakuntapäivät voi valtuuttaa maakunnan hallituksen määräämään, että laki kokonaan tai osittain tulee voimaan jo ennen kuin tasavallan presidentti on tehnyt päätöksensä veto-oikeuden käyttämisestä. Jos presidentti tämän jälkeen määrää maakuntalain raukeamaan kokonaan tai osittain, on maakunnan hallituksen heti, siten kuin maakuntalakien julkaisemisesta säädetään, ilmoitettava, että laki tai sen osa lakkaa olemasta voimassa ilmoituksen julkaisemispäivästä lähtien.

21 §

Maakunta-asetukset

Maakunnan hallitus voi maakuntalaissa säädetyin valtuuden nojalla antaa asetuksia maakunnan toimivaltaan kuuluvissa asioissa. Maakuntalailla on kuitenkin säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain tai itsehallintolain mukaan muuten kuuluvat lain alaan.

Mitä 19 §:n 3 momentissa säädetään maakuntalaista, koskee vastaavasti myös maakunta-asetusta.

22 §

Maakuntapäivien ja maakunnan hallituksen aloitteet

Maakuntapäivät voi tehdä aloitteita valtakunnan lainsäädäntövallan piiriin kuuluvissa asioissa. Hallitus antaa aloitteen eduskunnan käsiteltäväksi.

Maakunnan hallitus voi 1 momentissa tarkoitetuissa asioissa tehdä esityksiä asetusten ja hallinnollisten määräysten antamisesta maakuntaa varten.

23 §

Maakunnan toimivalta hallintoasioissa

Itsehallintoviranomaiset huolehtivat maakunnan lainsäädäntövallan piiriin kuuluvien asioiden hallinnosta ottaen huomioon seuraavan:

- 3) maakunnan hallituksen on hankittava asianomaisten valtakunnan viranomaisten lausunnot ennen kiinteää muinaismuistoa koskevaan toimenpiteeseen ryhtymistä;
- 4) maakunnan hallituksen on hankittava asiasta kansallisarkiston lausunto ennen maakunnan viranomaisten taikka kunnallisten tai kirkollisten viranomaisten maakunnassa sijaitsevassa arkistossa olevien asiakirjojen hävittämistä koskevan päätöksen tekemistä.

25 §

Hallintolainkäyttö

Maakunnan hallituksen alaisen viranomaisen tekemästä muuta hallintoasiaa kuin veroa tai maksua koskevasta päätöksestä valitetaan maakunnan hallitukseen. Kunnallisen viranomaisen päätöksestä valitetaan Ahvenanmaan hallintotuomioistuimeen, jollei valitusta valtakunnan lainsäädännön mukaan ole tehtävä muulle viranomaiselle. Maakuntalailla voidaan kuitenkin säätää, että kunnallisen viranomaisen päätöksestä maakunnan toimivaltaan kuuluvassa asiassa valitetaan maakunnan hallitukseen.

Maakunnan hallituksen päätöksen

laillisuudesta saa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Maakunnan hallituksen eläkeasiassa tekemästä päätöksestä valitetaan kuitenkin vakuutus-oikeuteen. Maakunnan hallituksen päätökseen nimitysasiassa ei saa hakea muutosta valittamalla.

Edellä 1 ja 2 momentissa säädetystä poiketen maakunnan viranomaisen sopimusasetuksen nojalla tekemästä päätöksestä valitetaan Ahvenanmaan hallintotuomioistuimeen.

27 §

Valtakunnan lainsäädäntövalta

Valtakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat:

4) suhdetta ulkovaltoihin ottaen huomioon 9 ja 9 a luvun säännökset;

18) ydinvoimaa, kuitenkin niin että ydinvoimalaitoksen rakentamiseen, hallintaan ja käyttöön sekä tähän liittyvään materiaalin käsittelyyn ja säilytykseen maakunnassa on saatava maakunnan hallituksen suostumus;

28) väestönsuojelua; päätös maakunnassa asuvien henkilöiden siirtämisestä maakunnan ulkopuolella sijaitsevalle paikkakunnalle voidaan kuitenkin tehdä vain maakunnan hallituksen suostumuksella;

40) teletoimintaa; valtion viranomaisen voi kuitenkin myöntää luvan yleisen teletoiminnan harjoittamiseen maakunnassa vain maakunnan hallituksen suostumuksella;

30 §

Toimivalta ja menettely hallintoasioissa

Hallinnosta valtakunnan lainsäädäntövallan piiriin kuuluvissa asioissa huolehtivat valtakunnan viranomaiset noudattaen seuraavaa:

7) luvan myöntämisestä ulkomaalaisille tai ulkomaisille yhteisöille omistus- tai hallintaoikeuden hankkimiseen maakunnassa sijaitsevaan kiinteään omaisuuteen taikka

elinkeinon harjoittamiseen maakunnassa päättää maakunnan hallitus, jonka on ennen asian ratkaisemista pyydettävä siitä asianomaisen valtakunnan viranomaisen lausunto;

8) tehtävistä, jotka ihmisten ja kotieläinten tarttuvien tautien torjuntaa koskevan lainsäädännön ja kasvintuhoojien maahan kulkeutumisen estämistä koskevan lainsäädännön sekä myrkkujen valmistamista ja käyttöä koskevan lainsäädännön mukaan kuuluvat valtakunnan viranomaiselle, huolehtii maakunnassa maakunnan hallitus tai muu maakuntalaissa määrätty viranomainen;

10) valtakunnassa kuluttajavalituslautakunnalle kuuluvista tehtävistä huolehtii maakunnassa erityinen, maakunnan hallituksen asettama lautakunta;

12) uusi kauppamerenkulun väylä voidaan avata maakunnassa vain maakunnan hallituksen suostumuksella ottaen huomioon, mitä 62 §:ssä säädetään;

13) asiasta, joka koskee lupaa kauppamerenkulun harjoittamiseen maakunnassa tai maakunnan ja muun Suomen välillä ulkomaisella alukselle, on neuvoteltava maakunnan hallituksen kanssa;

14) kauppa-alusten nopeusrajoituksista maakunnassa olevissa väylissä ja muista maakunnalle erityisen tärkeistä merenkulkua koskevista asioista on neuvoteltava maakunnan hallituksen kanssa;

15) oikeutta ilmaliikenteen harjoittamiseen maakunnassa koskevat asiat kuuluvat maakunnan hallitukselle, kuitenkin niin, että niistä on hankittava valtakunnan viranomaisen lausunto;

16) valtakunnan viranomaisen on käsitellessään ilmaliikennettä koskevia asioita, joilla on erityistä merkitystä maakunnalle, neuvoteltava maakunnan hallituksen kanssa;

17) maakunnassa toimivilta valtion viranomaisilta peräisin oleva arkistoaineisto voidaan siirtää pois maakunnasta vain maakunnan hallituksen kanssa käytyjen neuvottelujen jälkeen;

18) Suomen Pankin päätös, jonka voidaan olettaa olevan erityisen tärkeä maakunnan

elinkeinoelämälle tai työllisyydelle, on, mikäli mahdollista, tehtävä vasta maakunnan hallituksen kanssa käytyjen neuvottelujen jälkeen;

19) maakunnan hallituksella on oikeus valtioneuvoston ohella olla edustettuna tuottajien keskusjärjestöjen kanssa käytävissä neuvotteluissa, jotka koskevat maataloustuloa ja kalataloustuloa sekä maataloustuotannon ja kalastuselinkeinon ohjaamista;

20) ennen kuin päätetään sellaisista maatalous- tai kalataloustuotteiden tuontisuoja- tai kalataloustuotteiden muutoksista, jotka voivat olla erityisen tärkeitä maakunnan maataloustuotannolle tai kalastuselinkeinolle, on maakunnan hallitusta kuultava;

21) ennen kuin myönnetään lupa luvanvaraisen elinkeinon harjoittamiseen, on asiasta hankittava maakunnan hallituksen lausunto, jos luvan myöntäminen kuuluu valtakunnan viranomaiselle;

22) ennen kuin tehdään päätös valtion paikallishallintoon kuuluvan laitoksen tai kiinteän toimipaikan lakkauttamisesta maakunnassa, on maakunnan hallitusta kuultava;

31 §

Valtakunnan viranomaisten velvollisuus avustaa maakunnan viranomaisia

Valtakunnan viranomaiset ovat yleisen toimivaltansa rajoissa velvollisia maakunnan hallituksen pyynnöstä avustamaan maakunnan viranomaisia itsehallintoon kuuluvien tehtävien hoitamisessa.

32 §

Sopimusasetukset

Maakunnan hallituksen suostumuksella voidaan valtakunnan hallinnolle kuuluvia tehtäviä asetuksella (*sopimusasetus*) siirtää määräajaksi tai toistaiseksi maakunnan

viranomaiselle. Vastaavasti voidaan maakuntahallintoon kuuluvia tehtäviä siirtää valtakunnan viranomaiselle.

33 §

Maakunnan hallituksen lausunnon hankkiminen

Ennen kuin tasavallan presidentti, valtioneuvosto, ministeriö tai muu viranomainen antaa säädöksiä, jotka koskevat pelkästään maakuntaa tai joilla muuten on erityistä merkitystä maakunnalle, on asiasta hankittava maakunnan hallituksen lausunto.

42 §

Valtion palveluksessa olevien kielitaito

Maakunnassa valtion palveluksessa olevalta henkilöltä vaadittavasta kielitaidosta säädetään maakunnan hallituksen suostumuksin valtioneuvoston asetuksella.

51 §

Erityinen avustus

Maakunnan hallituksen on pantava avustusta koskeva asia vireille viimeistään kustannusten syntymistä seuraavana vuonna. Asia on, jos mahdollista, ratkaistava kuuden kuukauden kuluessa sen vireilletulosta.

56 §

Ahvenanmaan valtuuskunnan tehtävät

Valtuuskunta antaa pyynnöstä lausuntoja valtioneuvostolle ja ministeriöille sekä maakunnan hallitukselle ja tuomioistuimille.

9 luku

Kansainväliset velvoitteet

58 §

*Kansainvälisiä velvoitteita koskevat
neuvottelut*

Maakunnan hallitus voi tehdä asianomaiselle viranomaiselle esityksen valtiosopimusta tai muuta kansainvälistä velvoitetta koskevista neuvotteluista.

Maakunnan hallitukselle on tiedotettava valtiosopimuksia tai kansainvälisiä velvoitteita koskevista neuvotteluista, jos kysymys on maakunnan toimivaltaan kuuluvista asioista. Jos neuvottelut koskevat muuten maakunnalle erityisen tärkeitä asioita, maakunnan hallitukselle on tiedotettava neuvotteluista, jos tämä voi sopivasti tapahtua. Maakunnan hallitukselle on varattava tilaisuus osallistua tässä tarkoitettuihin neuvotteluihin, jos siihen on erityistä syytä.

59 §

Kansainvälisten velvoitteiden voimaantulo

Jos valtiosopimus tai muu kansainvälinen velvoite, johon Suomi sitoutuu, sisältää määräyksen tämän lain mukaan maakunnan toimivaltaan kuuluvassa asiassa, maakuntapäivien on, jotta määräys tulisi voimaan maakunnassa, hyväksyttävä säädös, jolla määräys saatetaan voimaan.

Jos määräys on ristiriidassa tämän lain säännösten kanssa, se tulee voimaan maakunnassa vain, jos maakuntapäivät antaa hyväksymisensä päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosa annetuista äänistä, ja velvoitteen voimaansaattamisesta säädetään lailla, joka on eduskunnassa käsitelty siinä järjestyksessä, jossa perustuslain 95 §:n 2 momentin mukaan käsitellään lakiehdotukset perustuslakia koskevan kansainvälisen velvoitteen voimaansaattamisesta. Jos määräys koskee vain sitä kieltä, jota maakunnan viranomaisten tulee käyttää yhteydenpidossa ulkomaalaisiin tai

ulkomaisiin viranomaisiin, lakiehdotus käsitellään eduskunnassa kuitenkin tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Maakuntapäivät voi valtuuttaa maakunnan hallituksen antamaan 1 momentissa tarkoitettun hyväksymisen.

9 a luku

Euroopan unionin asiat

59 a §

Kansallisten kannanottojen valmistelu

Maakunnan hallituksella on oikeus osallistua valtioneuvoston piirissä Euroopan unionissa tehtäviä päätöksiä edeltävään Suomen kannanottojen valmisteluun, jos päätösvalta asiassa muutoin tämän lain mukaan kuuluisi maakunnan toimivaltaan tai asialla muuten voi olla erityistä merkitystä maakunnalle. Jos maakunnan ja valtakunnan kantoja ei voida yhteensovittaa tämän lain mukaan maakunnan toimivaltaan kuuluvassa asiassa, maakunnan hallituksen pyynnöstä maakunnan kannasta on tiedotettava, kun Suomen kannanottoja esitetään Euroopan unionin toimielimissä.

Jos Euroopan unionissa tehtävä päätös kokonaan tai osittain koskee Euroopan yhteisen yhteisen politiikan soveltamista Ahvenanmaalla, maakunnan hallitus muodostaa Suomen kannanoton sisällön siltä osin kuin asia muutoin tämän lain mukaan kuuluisi maakunnan toimivaltaan.

Maakunnan hallitukselle on tiedotettava 1 momentissa tarkoitettujen asioiden valmistelusta Euroopan unionissa. Maakunnan hallitukselle on myös pyynnöstä varattava tilaisuus osallistua Suomen valtuuskunnan työskentelyyn kun Euroopan unionin piirissä valmistellaan tämän lain mukaan maakunnan toimivaltaan kuuluvia asioita.

59 b §

Euroopan unionissa tehtyjen päätösten täytäntöönpano

Päätettäessä Euroopan unionissa tehtyihin päätöksiin liittyvistä Suomen toimenpiteistä lainsäädäntövalta ja toimivalta hallintoasioissa jakautuvat maakunnan ja valtakunnan välillä siten kuin tässä laissa säädetään.

Maakunnan ja valtakunnan viranomaisten tulee neuvotella keskenään, jos niiden toimenpiteet ovat toisistaan riippuvaisia. Jos jäsenvaltiossa voidaan päättää vain yhdestä toimenpiteestä sellaisessa hallintoasiassa, jossa sekä maakunnalla että valtakunnalla olisi tämän lain mukaan toimivaltaa, toimenpiteestä päättää valtakunnan viranomaisen. Ennen päätöksentekoa asiasta on neuvoteltava maakunnan viranomaisen kanssa yhteisymmärrykseen pyrkien ja päätöksenteossa maakunnan viranomaisen näkökannat on otettava mahdollisuuksien mukaan huomioon. Jos maakunnan ja valtakunnan viranomaiset eivät ole yhtä mieltä tässä momentissa tarkoitetuissa tilanteissa tarvittavista toimenpiteistä, Ahvenanmaan valtuuskunnalta voidaan pyytää suositus asian ratkaisemiseksi.

Jos jäsenvaltio yhteisön oikeuden mukaan voi nimetä vain yhden hallintoviranomaisen sellaisessa tilanteessa, jossa sekä maakunnalla että valtakunnalla olisi toimivaltaa, viranomaisen nimeäminen kuuluu valtakunnalle. Tämän viranomaisen sellainen päätös, joka muutoin kuuluisi maakunnan toimivaltaan, tulee tehdä maakunnan hallituksen esittämän kannan mukaisesti.

Maakunnan hallituksella on oikeus olla yhteydessä Euroopan yhteisöjen komissioon sellaisissa maakunnan toimivaltaan kuuluvissa asioissa, jotka koskevat Euroopan unionissa tehtyjen päätösten toimeenpanoa maakunnassa. Maakunnan hallitus ja valtioneuvosto sopivat tarkemmin siitä, miten valtioneuvostolle tiedotetaan näistä yhteydenotoista.

59 c §

Kannanotot sopimusrikkomusasioissa

Maakunnan hallitus valmistelee yhdessä valtakunnan viranomaisten kanssa Suomen vastausten sisällön vastattaessa Euroopan yhteisöjen komission sellaisiin kannanottoihin, jotka koskevat puutteita jäsenvaltion velvollisuuksien täyttämistä siltä osin kuin velvollisuuksien täyttäminen kuuluu maakunnan toimivaltaan, ja Suomen kannanotot, jotka tällaisessa asiassa esitetään Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa.

59 d §

Euroopan yhteisön alueiden komitea

Yhdeksi Suomen edustajista Euroopan yhteisön alueiden komiteassa on ehdotettava maakunnan hallituksen nimeämää ehdokasta.

60 §

Maakunta-asetusten lainmukaisuus sekä toimivaltaristiriidat

Jos maakunnan tai valtakunnan viranomaisen toimivallasta tiettyyn hallintotoimeen syntyy erimielisyyttä, asian ratkaisee maakunnan hallituksen tai valtakunnan viranomaisen esityksestä korkein oikeus hankittuaan asianomaisen viranomaisen ja Ahvenanmaan valtuuskunnan lausunnon.

60 b §

Virkasyyte

Maaneuvosta ja maakunnan hallituksen jäsentä syytetään virkarikoksesta Turun hovioikeudessa.

61 §

Valtion maa ja rakennukset

Maan luovuttamisesta 1 momentin mukaan sekä maan ja muun omaisuuden siirtymisestä maakunnalle 2 momentin mukaan on sovittava asianomaisen ministeriön ja

maakunnan hallituksen kesken.

hakemuksesta oikeus saada kotiseutuoikeus vanhan lain säännösten mukaisesti.

72 §

Kotiseutuoikeus

Sillä, jolla tämän lain voimaan tullessa on varsinainen asunto ja koti maakunnassa, on maakunnan hallitukselle tehdystä

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Mitä muussa laissa tai asetuksessa säädetään Ahvenanmaan maakuntahallituksesta, koskee tämän lain tultua voimaan Ahvenanmaan maakunnan hallitusta.

Helsingissä 14 päivänä maaliskuuta 2002

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Oikeusministeri *Johannes Koskinen*

Liite
Rinnakkaisteksti

1.

Laki

Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty perustuslain 73 §:ssä säädetyllä tavalla, sekä Ahvenanmaan maakuntapäivien päätöksen mukaisesti, joka on tehty 16 päivänä elokuuta 1991 annetun Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 69 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla, *kumotaan* 16 päivänä elokuuta 1991 annetun Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 76 §, *muutetaan* 3 §:n 2 momentti, 5 §, 7 §:n 1 momentti, 3 luvun otsikko, 16 §, 18 §:n 1 kohta, 20—22 §, 23 §:n 3 ja 4 kohta, 25 §, 27 §:n 4, 18, 28 ja 40 kohta, 30 §:n 7, 8, 10 ja 12—22 kohta, 31 §, 32 §:n 1 momentti, 33 §, 42 §:n 1 momentti, 51 §:n 2 momentti, 56 §:n 1 momentti, 9 ja 9 a luku, 60 §:n 2 momentti, 61 §:n 3 momentti ja 72 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 9 luku siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen ja 9a luku laissa 1556/1994, sekä *lisätään* lakiin uusi 60 b § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

Maakunnan toimielimet

Maakunnan yleinen johto ja hallinto kuuluvat Ahvenanmaan maakuntahallitukselle ja sen alaisille viranomaisille.

Maakunnan yleinen johto ja hallinto kuuluvat Ahvenanmaan *maakunnan hallitukselle* ja sen alaisille viranomaisille.

5 §

Ahvenanmaan valtuuskunta

Ahvenanmaan valtuuskunta on maakunnan ja valtakunnan yhteinen toimielin. Valtuuskunnan kokoonpanosta ja tehtävistä sekä kustannuksista säädetään 55—57 §:ssä.

5 §

Ahvenanmaan valtuuskunta

Ahvenanmaan valtuuskunta on maakunnan ja valtakunnan yhteinen toimielin. Valtuuskunnan kokoonpanosta ja tehtävistä sekä kustannuksista säädetään 19, 32, 55—57 ja 59 b §:ssä.

7 §

Kotiseutuoikeus hakemuksen perusteella

Maakuntahallitus myöntää kotiseutuoikeuden.

7 §

Kotiseutuoikeus hakemuksen perusteella

Maakunnan hallitus myöntää kotiseutuoikeuden.

3 luku

Maakuntapäivät ja maakuntahallitus

16 §

Maakuntahallitus

Maakuntahallituksen nimittämisestä säädetään maakuntalailla.

18 §

Maakunnan lainsäädäntövalta

Maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat:

1) maakuntapäivien järjestysmuotoa ja tehtäviä sekä maakuntapäivien jäsenten vaalia, maakuntahallitusta sekä sen alaisia viranomaisia ja laitoksia;

20 §

Maakuntalain voimaantulo

Jos tasavallan presidentti on määrännyt, että maakuntalaki raukeaa, tai jos presidentti on päättänyt olla käyttämättä veto-oikeuttaan, on tästä ilmoitettava maakuntahallitukselle.

Jos presidentti on määrännyt, että maakuntalaki raukeaa vain eräiltä osin, maakuntahallituksen on maakuntalaissa säädettävällä tavalla ratkaistava, tuleeko laki

3 luku

Maakuntapäivät ja maakunnan hallitus

16 §

Maakunnan hallitus

Maakunnan hallituksen nimittämisestä säädetään maakuntalailla.

18 §

Maakunnan lainsäädäntövalta

Maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat:

1) maakuntapäivien järjestysmuotoa ja tehtäviä sekä maakuntapäivien jäsenten vaalia, *maakunnan hallitusta* sekä sen alaisia viranomaisia ja laitoksia;

20 §

Maakuntalain voimaantulo ja julkaiseminen

Jos tasavallan presidentti on määrännyt, että maakuntalaki raukeaa, tai jos presidentti on päättänyt olla käyttämättä veto-oikeuttaan, on tästä ilmoitettava *maakunnan hallitukselle*. Jos presidentti on määrännyt, että maakuntalaki raukeaa vain eräiltä osin, maakunnan hallituksen on maakuntalaissa säädettävällä tavalla ratkaistava, tuleeko laki muilta osin voimaan vai raukeaako se kokonaisuudessaan.

Maakunnan hallitus julkaisee maakuntalait. *Maakuntalaki* tulee voimaan *maakuntapäivien* määräämänä

muilta osin voimaan vai raukeako se kokonaisuudessaan.

Maakuntahallitus julkaisee maakuntalait. Jollei maakuntapäivät ole määrännyt lain voimaantulon ajankohtaa, maakuntahallitus päättää siitä.

ajankohtana. Jollei ajankohdasta ole säädetty maakuntalaissa, maakunnan hallitus määrää siitä. Jollei maakuntalakia ole julkaistu viimeistään määrättyinä voimaantuloajankohtana, se tulee voimaan julkaisemispäivänä.

Jos maakunnan talousarvioon otettu määräraha edellyttää maakuntalain säätämistä ja maakuntalain nopealle voimaantulolle on erityisiä syitä, maakuntapäivät voi valtuuttaa maakunnan hallituksen määräämään, että laki kokonaan tai osittain tulee voimaan jo ennen kuin tasavallan presidentti on tehnyt päätöksensä veto-oikeuden käyttämisestä. Jos presidentti tämän jälkeen määrää maakuntalain raukemaan kokonaan tai osittain, on maakunnan hallituksen heti, siten kuin maakuntalakien julkaisemisesta säädetään, ilmoitettava, että laki tai sen osa lakkaa olemasta voimassa ilmoituksen julkaisemispäivästä lähtien.

21 §

Maakunta-asetukset

Maakuntahallitus voi maakuntalaissa olevan valtuutuksen nojalla maakunta-asetuksella säätää maakuntahallinnon järjestysmuodosta ja toiminnasta, lain täytäntöönpanosta ja soveltamisesta sekä muista maakunnan toimivaltaan kuuluvista asioista.

Mitä 19 §:n 3 momentissa säädetään maakuntalaista, koskee vastaavasti myös maakunta-asetusta.

22 §

Maakuntapäivien ja maakuntahallituksen aloitteet

Maakuntapäivät voi tehdä aloitteita valtakunnan lainsäädäntövallan piiriin kuuluvissa asioissa. Hallitus antaa aloitteen eduskunnan käsiteltäväksi. Maakuntahallitus voi 1 momentissa tarkoitetuissa asioissa tehdä esityksiä hallinnollisten säännösten ja määräysten

21 §

Maakunta-asetukset

Maakunnan hallitus voi maakuntalaissa säädetyn valtuuden nojalla antaa maakunta-asetuksia maakunnan toimivaltaan kuuluvista asioista. Maakuntalailla on kuitenkin säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain tai itsehallintolain mukaan muuten kuuluvat lain alaan.

Mitä 19 §:n 3 momentissa säädetään maakuntalaista, koskee vastaavasti myös maakunta-asetusta.

22 §

Maakuntapäivien ja maakunnan hallituksen aloitteet

Maakuntapäivät voi tehdä aloitteita valtakunnan lainsäädäntövallan piiriin kuuluvissa asioissa. Hallitus antaa aloitteen eduskunnan käsiteltäväksi. *Maakunnan hallitus* voi 1 momentissa tarkoitetuissa asioissa tehdä esityksiä *asetusten ja hallinnollisten määräysten*

antamisesta maakuntaa varten.

antamisesta maakuntaa varten.

23 §

Maakunnan toimivalta hallintoasioissa

Itsehallintoviranomaiset huolehtivat maakunnan lainsäädäntövallan piiriin kuuluvien asioiden hallinnosta ottaen huomioon seuraavan:

3) maakuntahallituksen on hankittava asianomaisten valtakunnan viranomaisten lausunnot ennen kiinteää muinaismuistoa koskevaan toimenpiteeseen ryhtymistä;
4) maakuntahallituksen on hankittava asiasta valtionarkiston lausunto ennen maakunnan viranomaisten taikka kunnallisten tai kirkollisten viranomaisten maakunnassa sijaitsevassa arkistossa olevien asiakirjojen hävittämistä koskevan päätöksen tekemistä.

3) *maakunnan hallituksen* on hankittava asianomaisten valtakunnan viranomaisten lausunnot ennen kiinteää muinaismuistoa koskevaan toimenpiteeseen ryhtymistä;
4) *maakunnan hallituksen* on hankittava asiasta kansallisarkiston lausunto ennen maakunnan viranomaisten taikka kunnallisten tai kirkollisten viranomaisten maakunnassa sijaitsevassa arkistossa olevien asiakirjojen hävittämistä koskevan päätöksen tekemistä.

25 §

Hallintolainkäyttö

Maakuntahallituksen alaisen viranomaisen tekemästä muuta hallintoasiaa kuin veroa tai maksua koskevasta päätöksestä valitetaan maakuntahallitukseen. Kunnallisen viranomaisen päätöksestä valitetaan lääninoikeuteen, jollei valitusta valtakunnan lainsäädännön mukaan ole tehtävä muulle viranomaiselle. Maakuntalailla voidaan kuitenkin säätää, että kunnallisen viranomaisen päätöksestä maakunnan toimivaltaan kuuluvassa asiassa valitetaan maakuntahallitukseen. Maakuntahallituksen päätöksen laillisuudesta saa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Maakuntahallituksen päätökseen nimitysasiassa ei saa hakea muutosta valittamalla.

25 §

Hallintolainkäyttö

Maakunnan hallituksen alaisen viranomaisen tekemästä muuta hallintoasiaa kuin veroa tai maksua koskevasta päätöksestä valitetaan *maakunnan hallitukseen*. Kunnallisen viranomaisen päätöksestä valitetaan *Ahvenanmaan hallintotuomioistuimeen*, jollei valitusta valtakunnan lainsäädännön mukaan ole tehtävä muulle viranomaiselle. Maakuntalailla voidaan kuitenkin säätää, että kunnallisen viranomaisen päätöksestä maakunnan toimivaltaan kuuluvassa asiassa valitetaan *maakunnan hallitukseen*. *Maakunnan hallituksen* päätöksen laillisuudesta saa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. *Maakunnan hallituksen eläkeasiassa tekemästä päätöksestä valitetaan kuitenkin vakuutus-oikeuteen*. *Maakunnan hallituksen* päätökseen nimitysasiassa ei saa hakea muutosta valittamalla.
Edellä 1 ja 2 momentista säädetystä poiketen maakunnan hallituksen tai sen alaisen viranomaisen sopimusasetuksen nojalla tekemästä päätöksestä valitetaan Ahvenanmaan hallintotuomioistuimeen.

Valtakunnan lainsäädäntövalta

Valtakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat:

4) suhdetta ulkovaltoihin ottaen huomioon 9 luvun säännökset;

18) ydinvoimaa, kuitenkin niin että ydinvoimalaitoksen rakentamiseen, hallintaan ja käyttöön sekä tähän liittyvään materiaalin käsittelyyn ja säilytykseen maakunnassa on saatava maakuntahallituksen suostumus;

28) väestönsuojelua; päätös maakunnassa asuvien henkilöiden siirtämisestä maakunnan ulkopuolella sijaitsevalle paikkakunnalle voidaan kuitenkin tehdä vain maakuntahallituksen suostumuksella;

40) teletoimintaa; valtion viranomaisen voi kuitenkin myöntää luvan yleisen teletoiminnan harjoittamiseen maakunnassa vain maakuntahallituksen suostumuksella;

4) suhdetta ulkovaltoihin ottaen huomioon 9 ja 9 a luvun säännökset;

18) ydinvoimaa, kuitenkin niin että ydinvoimalaitoksen rakentamiseen, hallintaan ja käyttöön sekä tähän liittyvään materiaalin käsittelyyn ja säilytykseen maakunnassa on saatava *maakunnan hallituksen* suostumus;

28) väestönsuojelua; päätös maakunnassa asuvien henkilöiden siirtämisestä maakunnan ulkopuolella sijaitsevalle paikkakunnalle voidaan kuitenkin tehdä vain *maakunnan hallituksen* suostumuksella;

40) teletoimintaa; valtion viranomaisen voi kuitenkin myöntää luvan yleisen teletoiminnan harjoittamiseen maakunnassa vain *maakunnan hallituksen* suostumuksella;

Toimivalta ja menettely hallintoasioissa

Hallinnosta valtakunnan lainsäädäntövallan piiriin kuuluvissa asioissa huolehtivat valtakunnan viranomaiset noudattaen seuraavaa:

7) luvan myöntämisestä ulkomaalaisille tai ulkomaisille yhteisöille omistus- tai hallintaoikeuden hankkimiseen maakunnassa sijaitsevaan kiinteään omaisuuteen taikka elinkeinon harjoittamiseen maakunnassa päättää maakuntahallitus, jonka on ennen asian ratkaisemista pyydettävä siitä asianomaisen valtakunnan viranomaisen lausunto;

8) tehtävistä, jotka ihmisten ja kotieläinten tarttuvien tautien torjuntaa koskevan lainsäädännön ja kasvintuhoojien maahan

7) luvan myöntämisestä ulkomaalaisille tai ulkomaisille yhteisöille omistus- tai hallintaoikeuden hankkimiseen maakunnassa sijaitsevaan kiinteään omaisuuteen taikka elinkeinon harjoittamiseen maakunnassa päättää *maakunnan hallitus*, jonka on ennen asian ratkaisemista pyydettävä siitä asianomaisen valtakunnan viranomaisen lausunto;

8) tehtävistä, jotka ihmisten ja kotieläinten tarttuvien tautien torjuntaa koskevan lainsäädännön ja kasvintuhoojien maahan

kulkeutumisen estämistä koskevan lainsäädännön sekä myrkyjen valmistamista ja käyttöä koskevan lainsäädännön mukaan kuuluvat valtakunnan viranomaiselle, huolehtii maakunnassa maakuntahallitus tai muu maakuntalaissa määrätty viranomainen;

10) valtakunnassa kuluttajavalituslautakunnalle kuuluvista tehtävistä huolehtii maakunnassa erityinen, maakuntahallituksen asettama lautakunta;

12) uusi kauppamerenkulun väylä voidaan avata maakunnassa vain maakuntahallituksen suostumuksella ottaen huomioon, mitä 62 §:ssä säädetään;

13) asiasta, joka koskee lupaa kauppamerenkulun harjoittamiseen maakunnassa tai maakunnan ja muun Suomen välillä ulkomaisella aluksella, on neuvoteltava maakuntahallituksen kanssa;

14) kauppa-alusten nopeusrajoituksista maakunnassa olevissa väylissä ja muista maakunnalle erityisen tärkeistä merenkulkua koskevista asioista on neuvoteltava maakuntahallituksen kanssa;

15) oikeutta ilmaliikenteen harjoittamiseen maakunnassa koskevat asiat kuuluvat maakuntahallitukselle, kuitenkin niin, että niistä on hankittava valtakunnan viranomaisen lausunto;

16) valtakunnan viranomaisen on käsitellessään ilmaliikennettä koskevia asioita, joilla on erityistä merkitystä maakunnalle, neuvoteltava maakuntahallituksen kanssa;

17) maakunnassa toimivilta valtion viranomaisilta peräisin oleva arkistoaineisto voidaan siirtää pois maakunnasta vain maakuntahallituksen kanssa käytyjen neuvottelujen jälkeen;

18) Suomen Pankin päätös, jonka voidaan olettaa olevan erityisen tärkeä maakunnan elinkeinoelämälle tai työllisyydelle, on, mikäli mahdollista, tehtävä vasta maakuntahallituksen kanssa käytyjen neuvottelujen jälkeen;

19) maakuntahallituksella on oikeus valtioneuvoston ohella olla edustettuna tuottajien keskusjärjestöjen kanssa käytävissä neuvotteluissa, jotka koskevat maataloustuloa ja kalataloustuloa sekä maataloustuotannon ja kalastuselinkeinon ohjaamista;

kulkeutumisen estämistä koskevan lainsäädännön sekä myrkyjen valmistamista ja käyttöä koskevan lainsäädännön mukaan kuuluvat valtakunnan viranomaiselle, huolehtii maakunnassa *maakunnan hallitus* tai muu maakuntalaissa määrätty viranomainen;

10) valtakunnassa kuluttajavalituslautakunnalle kuuluvista tehtävistä huolehtii maakunnassa erityinen, *maakunnan hallituksen* asettama lautakunta;

12) uusi kauppamerenkulun väylä voidaan avata maakunnassa vain *maakunnan hallituksen* suostumuksella ottaen huomioon, mitä 62 §:ssä säädetään;

13) asiasta, joka koskee lupaa kauppamerenkulun harjoittamiseen maakunnassa tai maakunnan ja muun Suomen välillä ulkomaisella alukselle, on neuvoteltava *maakunnan hallituksen* kanssa;

14) kauppa-alusten nopeusrajoituksista maakunnassa olevissa väylissä ja muista maakunnalle erityisen tärkeistä merenkulkua koskevista asioista on neuvoteltava *maakunnan hallituksen* kanssa;

15) oikeutta ilmaliikenteen harjoittamiseen maakunnassa koskevat asiat kuuluvat *maakunnan hallitukselle*, kuitenkin niin, että niistä on hankittava valtakunnan viranomaisen lausunto;

16) valtakunnan viranomaisen on käsitellessään ilmaliikennettä koskevia asioita, joilla on erityistä merkitystä maakunnalle, neuvoteltava *maakunnan hallituksen* kanssa;

17) maakunnassa toimivilta valtion viranomaisilta peräisin oleva arkistoaineisto voidaan siirtää pois maakunnasta vain *maakunnan hallituksen* kanssa käytyjen neuvottelujen jälkeen;

18) Suomen Pankin päätös, jonka voidaan olettaa olevan erityisen tärkeä maakunnan elinkeinoelämälle tai työllisyydelle, on, mikäli mahdollista, tehtävä vasta *maakunnan hallituksen* kanssa käytyjen neuvottelujen jälkeen;

19) *maakunnan hallituksella* on oikeus valtioneuvoston ohella olla edustettuna tuottajien keskusjärjestöjen kanssa käytävissä neuvotteluissa, jotka koskevat maataloustuloa ja kalataloustuloa sekä maataloustuotannon ja kalastuselinkeinon ohjaamista;

20) ennen kuin päätetään sellaisista maatalous- tai kalataloustuotteiden tuontisuojan muutoksista, jotka voivat olla erityisen tärkeitä maakunnan maataloustuotannolle tai kalastuselinkeinolle, on maakuntahallitusta kuultava;

21) ennen kuin myönnetään lupa luvanvaraisen elinkeinon harjoittamiseen, on asiasta hankittava maakuntahallituksen lausunto, jos luvan myöntäminen kuuluu valtakunnan viranomaiselle;

22) ennen kuin tehdään päätös valtion paikallishallintoon kuuluvan laitoksen tai kiinteän toimipaikan lakkauttamisesta maakunnassa, on maakuntahallitusta kuultava;

20) ennen kuin päätetään sellaisista maatalous- tai kalataloustuotteiden tuontisuojan muutoksista, jotka voivat olla erityisen tärkeitä maakunnan maataloustuotannolle tai kalastuselinkeinolle, on *maakunnan hallitusta* kuultava;

21) ennen kuin myönnetään lupa luvanvaraisen elinkeinon harjoittamiseen, on asiasta hankittava *maakunnan hallituksen* lausunto, jos luvan myöntäminen kuuluu valtakunnan viranomaiselle;

22) ennen kuin tehdään päätös valtion paikallishallintoon kuuluvan laitoksen tai kiinteän toimipaikan lakkauttamisesta maakunnassa, on *maakunnan hallitusta* kuultava;

31 §

Valtakunnan viranomaisten velvollisuus avustaa maakunnan viranomaisia

Valtakunnan viranomaiset ovat yleisen toimivaltansa rajoissa velvollisia maakuntahallituksen pyynnöstä avustamaan maakunnan viranomaisia itsehallintoon kuuluvien tehtävien hoitamisessa.

32 §

Sopimusasetukset

Maakuntahallituksen suostumuksella voidaan valtakunnan hallinnolle kuuluvia tehtäviä asetuksella (*sopimusasetus*) siirtää määräajaksi tai toistaiseksi maakunnan viranomaiselle. Vastaavasti voidaan maakuntahallintoon kuuluvia tehtäviä siirtää valtakunnan viranomaiselle.

33 §

Maakuntahallituksen lausunnon hankkiminen

Ennen kuin tasavallan presidentti tai valtioneuvosto antaa säädöksiä, jotka koskevat pelkästään maakuntaa tai joilla

31 §

Valtakunnan viranomaisten velvollisuus avustaa maakunnan viranomaisia

Valtakunnan viranomaiset ovat yleisen toimivaltansa rajoissa velvollisia *maakunnan hallituksen* pyynnöstä avustamaan maakunnan viranomaisia itsehallintoon kuuluvien tehtävien hoitamisessa.

32 §

Sopimusasetukset

Maakunnan hallituksen suostumuksella voidaan valtakunnan hallinnolle kuuluvia tehtäviä asetuksella (*sopimusasetus*) siirtää määräajaksi tai toistaiseksi maakunnan viranomaiselle. Vastaavasti voidaan maakuntahallintoon kuuluvia tehtäviä siirtää valtakunnan viranomaiselle.

33 §

Maakunnan hallituksen lausunnon hankkiminen

Ennen kuin tasavallan presidentti, valtioneuvosto, *ministeriö tai muu viranomainen* antaa säädöksiä, jotka

muuten on erityistä merkitystä maakunnalle, on asiasta hankittava maakuntahallituksen lausunto. *Sama koskee muun viranomaisen antamia määräyksiä.*

42 §

Valtion palveluksessa olevien kielitaito

Maakunnassa valtion palveluksessa olevalta henkilöltä vaadittavasta kielitaidosta säädetään maakuntahallituksen suostumuksin asetuksella.

koskevat pelkästään maakuntaa tai joilla muuten on erityistä merkitystä maakunnalle, on asiasta hankittava *maakunnan hallituksen* lausunto.

42 §

Valtion palveluksessa olevien kielitaito

Maakunnassa valtion palveluksessa olevalta henkilöltä vaadittavasta kielitaidosta säädetään *maakunnan hallituksen* suostumuksin *valtioneuvoston* asetuksella.

51 §

Erityinen avustus

Maakuntahallituksen on pantava avustusta koskeva asia vireille viimeistään kustannusten syntymistä seuraavana vuonna. Asia on, jos mahdollista, ratkaistava kuuden kuukauden kuluessa sen vireilletulosta.

56 §

Ahvenanmaan valtuuskunnan tehtävät

Valtuuskunta antaa pyynnöstä lausuntoja valtioneuvostolle ja *sen* ministeriöille sekä maakuntahallitukselle ja tuomioistuimille.

Maakunnan hallituksen on pantava avustusta koskeva asia vireille viimeistään kustannusten syntymistä seuraavana vuonna. Asia on, jos mahdollista, ratkaistava kuuden kuukauden kuluessa sen vireilletulosta.

56 §

Ahvenanmaan valtuuskunnan tehtävät

Valtuuskunta antaa pyynnöstä lausuntoja valtioneuvostolle ja ministeriöille sekä *maakunnan hallitukselle* ja tuomioistuimille.

9 luku

Kansainväliset sopimukset

58 §

Kansainvälisiä sopimuksia koskevat neuvottelut

Maakuntahallitus voi tehdä asianomaiselle viranomaiselle esityksen vieraan valtion kanssa tehtävää sopimusta koskevista neuvotteluista.

9 luku

Kansainväliset *velvoitteet*

58 §

*Kansainvälisiä **velvoitteita** koskevat neuvottelut*

Maakunnan hallitus voi tehdä asianomaiselle viranomaiselle esityksen *valtiosopimusta tai muuta kansainvälistä velvoitetta* koskevista neuvotteluista.

Maakuntahallitukselle on tiedotettava vieraan valtion kanssa tehtävää sopimusta koskevista neuvotteluista, jos kysymys on maakunnan toimivaltaan kuuluvista asioista. Jos neuvottelut vieraan valtion kanssa tehtävästä sopimuksesta koskevat muuten maakunnalle erityisen tärkeitä asioita, maakuntahallitukselle on tiedotettava neuvotteluista, jos tämä voi sopivasti tapahtua. Maakuntahallitukselle on varattava tilaisuus osallistua tässä tarkoitettuihin neuvotteluihin, jos siihen on erityistä syytä.

59 §

Kansainvälisten sopimusten voimaantulo

Jos Suomen vieraan valtion kanssa tekemään sopimukseen sisältyy tämän lain säännösten kanssa ristiriidassa oleva määräys, määräys tulee voimaan maakunnassa vain, jos siitä säädetään siinä järjestyksessä kuin perustuslain 95 §:n 2 momentissa säädetään perustuslakia koskevan kansainvälisen velvoitteen voimaansaattamiseksi annetun lakiehdotuksen käsittelystä ja maakuntapäivät hyväksyy lain päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä.

Jos sopimus sisältää määräyksen tämän lain mukaan maakunnan toimivaltaan kuuluvassa asiassa, maakuntapäivien on, jotta määräys tulisi voimaan maakunnassa, hyväksyttävä säädös, jolla määräys saatetaan voimaan.

Maakuntapäivät voi valtuuttaa maakuntahallituksen antamaan 2 momentissa tarkoitetun hyväksymisen.

Maakunnan hallitukselle on tiedotettava valtiosopimuksia tai kansainvälisiä velvoitteita koskevista neuvotteluista, jos kysymys on maakunnan toimivaltaan kuuluvista asioista. Jos neuvottelut koskevat muuten maakunnalle erityisen tärkeitä asioita, *maakunnan hallitukselle* on tiedotettava neuvotteluista, jos tämä voi sopivasti tapahtua. *Maakunnan hallitukselle* on varattava tilaisuus osallistua tässä tarkoitettuihin neuvotteluihin, jos siihen on erityistä syytä.

59 §

Kansainvälisten velvoitteiden voimaantulo

Jos valtiosopimus tai muu kansainvälinen velvoite, johon Suomi sitoutuu, sisältää määräyksen tämän lain mukaan maakunnan toimivaltaan kuuluvassa asiassa, maakuntapäivien on, jotta määräys tulisi voimaan maakunnassa, hyväksyttävä säädös, jolla määräys saatetaan voimaan.

Jos määräys on ristiriidassa tämän lain säännösten kanssa, se tulee voimaan maakunnassa vain, jos maakuntapäivät antaa hyväksymisensä päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä, ja velvoitteen voimaansaattamisesta säädetään lailla, joka on eduskunnassa käsitelty siinä järjestyksessä, jossa perustuslain 95 §:n 2 momentin mukaan käsitellään lakiehdotukset perustuslakia koskevan kansainvälisen velvoitteen voimaansaattamisesta. Jos määräys koskee vain sitä kieltä, jota maakunnan viranomaisten tulee käyttää yhteydenpidossa ulkomaalaisiin tai ulkomaisiin viranomaisiin, lakiehdotus käsitellään eduskunnassa kuitenkin tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Maakuntapäivät voi valtuuttaa *maakunnan hallituksen* antamaan 1 momentissa tarkoitetun hyväksymisen.

9 a luku

Euroopan unionia koskevat asiat

59 a §

Euroopan unionia koskevien asioiden valmistelu

Maakuntahallitukselle on tiedotettava Euroopan unionin toimitelmissä valmisteltavista asioista, jos kysymys kuuluu maakunnan toimivaltaan tai muuten saattaa olla maakunnalle erityisen tärkeä.

Maakuntahallituksella on oikeus osallistua I momentissa tarkoitettujen asioiden valmisteluun valtioneuvoston piirissä.

(Ks. 59 b §)

59 b §

Euroopan yhteisön yhteisen politiikan soveltaminen

Maakuntahallitus muodostaa, siltä osin kuin asia kuuluu maakunnan toimivaltaan, Suomen kansalliset kannanotot, jotka koskevat Euroopan yhteisön yhteisen politiikan soveltamista Ahvenanmaalla. (Se 59 a § 2 mom. I förslaget)

9 a luku

Euroopan unionin asiat

59 a §

Kansallisten kannanottojen valmistelu

Maakunnan hallituksella on oikeus osallistua valtioneuvoston piirissä Euroopan unionissa tehtäviä päätöksiä edeltävään Suomen kannanottojen valmisteluun, jos päätösvalta asiassa muutoin tämän lain mukaan kuuluu maakunnan toimivaltaan tai asialla muuten voi olla erityistä merkitystä maakunnalle. Jos maakunnan ja valtakunnan kantoja ei voida yhteensovittaa tämän lain mukaan maakunnan toimivaltaan kuuluvassa asiassa, maakunnan hallituksen pyynnöstä maakunnan kannasta on tiedotettava, kun Suomen kannanottoja esitetään Euroopan unionin toimitelmissä.

Jos Euroopan unionissa tehtävä päätös kokonaan tai osittain koskee Euroopan yhteisön yhteisen politiikan soveltamista Ahvenanmaalla, maakunnan hallitus muodostaa Suomen kannanoton sisällön siltä osin kuin asia muutoin tämän lain mukaan kuuluu maakunnan toimivaltaan. Maakunnan hallitukselle on tiedotettava I momentissa tarkoitettujen asioiden valmistelusta Euroopan unionissa. Maakunnan hallitukselle on myös pyynnöstä varattava tilaisuus osallistua Suomen valtuuskunnan työskentelyyn kun Euroopan unionin piirissä valmistellaan tämän lain mukaan maakunnan toimivaltaan kuuluvia asioita.

59 b §

Euroopan unionissa tehtyjen päätösten täytäntöönpano

Päätettäessä Euroopan unionissa tehtyihin päätöksiin liittyvistä Suomen toimenpiteistä lainsäädäntövalta ja toimivalta hallintoasioissa jakautuvat maakunnan ja valtakunnan välillä siten kuin tässä laissa säädetään. Maakunnan ja valtakunnan viranomaisten

tulee neuvotella keskenään, jos niiden toimenpiteet ovat toisistaan riippuvaisia. Jos jäsenvaltiossa voidaan päättää vain yhdestä toimenpiteestä sellaisessa hallintoasiassa, jossa sekä maakunnalla että valtakunnalla olisi tämän lain mukaan toimivaltaa, toimenpiteestä päättää valtakunnan viranomaisen. Ennen päätöksentekoa asiasta on neuvoteltava maakunnan viranomaisen kanssa yhteisymmärrykseen pyrkien ja päätöksenteossa maakunnan viranomaisen näkökannat on otettava mahdollisuuksien mukaan huomioon. Jos maakunnan ja valtakunnan viranomaiset eivät ole yhtä mieltä tässä momentissa tarkoitetuissa tilanteissa tarvittavista toimenpiteistä, Ahvenanmaan valtuuskunnalta voidaan pyytää suositus asian ratkaisemiseksi. Jos jäsenvaltio yhteisön oikeuden mukaan voi nimetä vain yhden hallintoviranomaisen sellaisessa tilanteessa, jossa sekä maakunnalla että valtakunnalla olisi toimivaltaa, viranomaisen nimeäminen kuuluu valtakunnalle. Tämän viranomaisen sellainen päätös, joka muutoin kuuluisi maakunnan toimivaltaan, tulee tehdä maakunnan hallituksen esittämän kannan mukaisesti.

Maakunnan hallituksella on oikeus olla yhteydessä Euroopan yhteisöjen komissioon sellaisissa maakunnan toimivaltaan kuuluvissa asioissa, jotka koskevat Euroopan unionissa tehtyjen päätösten toimeenpanoa maakunnassa. Maakunnan hallitus ja valtioneuvosto sopivat tarkemmin siitä, miten valtioneuvostolle tiedotetaan näistä yhteydenotoista.

59 c §

Kannanotot sopimusrikkomusasioissa

Maakunnan hallitus valmistelee yhdessä valtakunnan viranomaisten kanssa Suomen vastausten sisällön vastattaessa Euroopan yhteisöjen komission sellaisiin kannanottoihin, jotka koskevat puutteita jäsenvaltion velvollisuuksien täyttämässä siltä osin kuin velvollisuuksien täyttäminen kuuluu maakunnan toimivaltaan, ja Suomen kannanotot, jotka tällaisessa asiassa esitetään Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa.

59 c §

Euroopan yhteisön alueiden komitea

Yhdeksi Suomen edustajista Euroopan yhteisön alueiden komiteassa on ehdotettava maakuntahallituksen nimeämää ehdokasta.

59 d §

Euroopan yhteisön alueiden komitea

Yhdeksi Suomen edustajista Euroopan yhteisön alueiden komiteassa on ehdotettava *maakunnan hallituksen* nimeämää ehdokasta.

60 §

Maakunta-asetusten lainmukaisuus sekä toimivaltaristiriidat

Jos maakunnan tai valtakunnan viranomaisen toimivallasta tiettyyn hallinto-toimeen syntyy erimielisyyttä, asian ratkaisee maakuntahallituksen tai valtakunnan viranomaisen esityksestä korkein oikeus hankittuaan asianomaisen viranomaisen ja Ahvenanmaan valtuuskunnan lausunnon.

Jos maakunnan tai valtakunnan viranomaisen toimivallasta tiettyyn hallinto-toimeen syntyy erimielisyyttä, asian ratkaisee *maakunnan hallituksen* tai valtakunnan viranomaisen esityksestä korkein oikeus hankittuaan asianomaisen viranomaisen ja Ahvenanmaan valtuuskunnan lausunnon.

60 b §

Virkasyyte

(ks. 76 §)

Maaneuvosta ja maakunnan hallituksen jäsentä syytetään virkarikoksesta Turun hovioikeudessa.

61 §

Valtion maa ja rakennukset

Maan luovuttamisesta 1 momentin mukaan sekä maan ja muun omaisuuden siirtymisestä maakunnalle 2 momentin mukaan on sovittava asianomaisen ministeriön ja maakuntahallituksen kesken.

Maan luovuttamisesta 1 momentin mukaan sekä maan ja muun omaisuuden siirtymisestä maakunnalle 2 momentin mukaan on sovittava asianomaisen ministeriön ja *maakunnan hallituksen* kesken.

72 §

72 §

Kotiseutuoikeus

Sillä, jolla tämän lain voimaan tullessa on varsinainen asunto ja koti maakunnassa, on maakuntahallitukselle _____ tehdystä hakemuksesta oikeus saada kotiseutuoikeus vanhan lain säännösten mukaisesti.

Kotiseutuoikeus

Sillä, jolla tämän lain voimaan tullessa on varsinainen asunto ja koti maakunnassa, on *maakunnan hallitukselle* _____ tehdystä hakemuksesta oikeus saada kotiseutuoikeus vanhan lain säännösten mukaisesti.

76 §

Virkasyyte

Mitä vanhassa laissa säädetään virkasyytteestä _____ maaneuvosta, maakuntahallituksen jäsentä ja esittelijää sekä muuta maakuntahallinnon virkamiestä vastaan, on edelleen voimassa, kunnes asetuksella toisin säädetään.

(kumotaan)

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 200 .
Mitä muussa laissa tai asetuksessa säädetään _____ Ahvenanmaan maakuntahallituksesta, koskee tämän lain tultua voimaan Ahvenanmaan maakunnan hallitusta.
